

GRAMMATICI LATINI

EX RECENSIONE

HENRICI KEILII

VOL. IV

PROBI DONATI SERVII

QVI FERUNTUR

DE ARTE GRAMMATICA LIBRI

EX RECENSIONE

HENRICI KEILII

NOTARVM LATERCVLI

EX RECENSIONE

THEODORI MOMMSENI

LIPSIÆ

IN AEDIBVS B. G. TEVNERI

A. MDCCCLXIV

PROBI DONATI SEI

QVI FERVNTVR

DE ARTE GRAMMATICA LIBRI

EX RECENSIONE

HENRICI KEILII

NOTARVM LATEROVLI

EX RECENSIONE

THEODORI MOMMSENI

LIPSIÆ

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

A. MDCCCLXIV

LIPSIÆ TYPIS B. G. TEYBNERI.

DONATI

ARS GRAMMATICA.

L codex Leidensis bibliothecae publicae 122, cuius integra scriptura in utraque arte exhibita est.

S codex Berolinensis Santenii 66. 4, cuius scriptura in maiore arte adscripta est. in minore arte quaedam excerpta exhibet, ex quibus pauca adscripta sunt.

P codex Parisinus Sangermanensis 1180 in maiore arte adhibitus.

lsp codicum *LSP* manus secunda.

M codex Monacensis Emmeramus G. 121 in principio mutilus, qui in minore arte tantum adhibitus est.

g editiones interpolatae, ex quibus pauca tantum in maiore arte adscripta sunt.

DONATI DE PARTIBVS ORATIONIS ARS MINOR.

Partes orationis quot sunt? Octo. Quae? Nomen pronomen verbum adverbium participium coniunctio praepositio interiectio.

DE NOMINE.

Nomen quid est? Pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communiterve significans. Nomini quot accidunt? Sex. Quae? Qualitas comparatio genus numerus figura casus. Qualitas nominum in quo est? Bipertita est: aut enim unius nomen est et proprium dicitur, aut multorum et appellativum. Comparationis gradus quot sunt? Tres. Qui? Positivus, ut doctus, comparativus, ut doctior, superlativus, ut doctissimus. Quae nomina comparantur? Appellativa dumtaxat qualitatem aut quantitatem significantia. Comparativus gradus cui casui servit? Ablativo sine praepositione: dicimus enim 'doctior illo'. Superlativus cui? Genetivo tantum plurali: dicimus enim 'doctissimus poetarum'. Genera nominum quot sunt? Quattuor. Quae? Masculinum, ut hic magister, femininum, ut haec Musa, neutrum, ut hoc scamnum, commune, ut hic et haec sacerdos. est praeterea trium generum, quod omne dicitur, ut hic et haec et hoc felix; est epicoenon, id est promiscuum, ut passer aquila. Numeri nominum quot sunt? Duo. Qui? Singularis, ut hic magister, pluralis, ut hi magistri. Figurae nominum quot sunt? Duae. Quae? Simplex, ut decens potens, composita, ut indecens inpotens. Quibus modis nomina componuntur? Quattuor: ex duobus integris, ut suburbanus; ex duobus corruptis, ut efficax municeps; ex integro et corrupto, ut insulsus; ex corrupto et integro, ut nugigerulus; aliquando ex conpluribus, ut inexpugnabilis inperterritus. Casus nominum quot sunt? Sex. Qui? Nominativus genetivus dativus accusativus vocativus ablativus. per hos omnium generum nomina pronomina participia declinantur hoc modo.

Magister nomen appellativum generis masculini numeri singularis figurae simplicis casus nominativi et vocativi, quod declinabitur sic: nomina

1 ARS DONATI GRAMMATICI URBS ROME Partes L DE NOMINE Dicit DONATUS Partes S
4 DE NOMINE om. L 18 epikenon id est promiscuum l epikenon promiscuum L aquila L aquila mustela miluus l

tivo hic magister, genetivo huius magistri, dativo huic magistro, accusativo hunc magistrum, ablativo ab hoc magistro; et pluraliter nominativo hi magistri, genetivo horum magistrorum, dativo his magistris, accusativo hos magistros, vocativo o magistri, ablativo ab his magistris. Musa nomen appellativum generis feminini numeri singularis figurae simplicis casus nominativi et vocativi, quod declinabitur sic: nominativo haec Musa, genetivo huius Musae, dativo huic Musae, accusativo hanc Musam, vocativo o Musa, ablativo ab hac Musa; et pluraliter nominativo hae Musae, genetivo harum Musarum, dativo his Musis, accusativo has Musas, vocativo o Musae, ablativo ab his Musis. scamnum nomen appellativum generis neutri numeri singularis figurae simplicis casus nominativi accusativi et vocativi, quod declinabitur sic: nominativo hoc scamnum, genetivo huius scamni, dativo huic scamno, accusativo hoc scamnum, vocativo o scamnum, ablativo ab hoc scamno; et pluraliter nominativo haec scamna, genetivo horum scamnorum, dativo his scamnis, accusativo haec scamna, vocativo o scamna, ablativo ab his scamnis. sacerdos nomen appellativum generis communis numeri singularis figurae compositae casus nominativi et vocativi, quod declinabitur sic: nominativo hic et haec sacerdos, genetivo huius sacerdotis, dativo huic sacerdoti, accusativo hunc et hanc sacerdotem, vocativo o sacerdos, ablativo ab hoc et ab hac sacerdote; et pluraliter nominativo hi et hae sacerdotes, genetivo horum et harum sacerdotum, dativo his sacerdotibus, accusativo hos et has sacerdotes, vocativo o sacerdotes, ablativo ab his sacerdotibus. felix nomen appellativum generis omnis numeri singularis figurae simplicis casus nominativi et vocativi, quod declinabitur sic: nominativo hic et haec et hoc felix, genetivo huius felicitatis, dativo huic felici, accusativo hunc et hanc felicem et hoc felix, vocativo o felix, ablativo ab hoc et ab hac et ab hoc felice vel felici; et pluraliter nominativo hi et hae felices et haec felicia, genetivo horum et harum et horum felicium, dativo his felicibus, accusativo hos et has felices et haec felicia, vocativo o felices et o felicia, ablativo ab his felicibus.

Quaecumque nomina ablativo casu singulari a vel o fuerint terminata genitivum pluralem in quid mittunt? In rum, dativum et ablativum in is. Quaecumque nomina ablativo casu singulari e vel i vel u fuerint terminata genitivum pluralem in quid mittunt? Si e correpta fuerit, in um; si producta, in rum; si i fuerit, in ium; si u, in uum geminata u littera. Dativum et ablativum in quid mittunt? In bus omnia.

36 In bus omnia. Declinationes nominum, quae in genitio casu singulari requiruntur, quot sunt? V. Prima quae est? cuius genitivus singularis in ae diptongen desinit, ut haec musa huius musae, et est (semper *add. al. man.*) producta. Secunda quae est? cuius genitivus singularis in i productum desinit, ut hic magister huius magistri. Tertia quae est? cuius genitivus singularis in is correptam desinit, ut hic pater huius patris. Quarta quae est? cuius genitivus singularis in us vel in u productam desinit, ut haec manus huius manus et hoc cornu huius cornu. Quinta quae est? cuius genitivus singularis in ei diuisas desinit, ut hic dies huius diei et hic meridies huius meridiei, et est semper producta *M: cf. Serv. in Don. p. 1783.*

DE PRONOMINE.

Pronomen quid est? Pars orationis, quae pro nomine posita tantundem paene significat personamque interdum recipit. Pronomini quot accidunt? Sex. Quae? Qualitas genus numerus figura persona casus. Qualitas pronominum in quo est? Bipertita est: aut enim finita sunt pronomina aut infinita. Quae sunt finita? Quae recipiunt personas, ut ego tu ille. Quae sunt infinita? Quae non recipiunt personas, ut quis quae quod. Genera pronominum quae sunt? Eadem fere quae et nominum: masculinum, ut quis, femininum, ut quae, neutrum, ut quod, commune, ut qualis talis, trium generum, ut ego tu. Numeri pronominum quot sunt? Duo. Qui? 10 Singularis, ut hic, pluralis, ut hi. Figurae pronominum quot sunt? Duae. Quae? Simplex, ut quis, composita, ut quisquis. Personae pronominum quot sunt? Tres. Quae? Prima, ut ego, secunda, ut tu, tertia, ut ille. Casus item pronominum quot sunt? Sex, quem ad modum et nominum, per quos omnium generum pronomina inflectuntur hoc modo. 15

Ego pronomen finitum generis omnis numeri singularis figurae simplicis personae primae casus nominativi, quod declinabitur sic: ego mei vel mis mihi me a me, et pluraliter nos nostrum vel nostri nobis nos o a nobis: personae secundae generis omnis numeri singularis tu tui vel tis tibi te o a te, et pluraliter vos vestrum vel vestri vobis vos o a vobis: 20 personae tertiae generis masculini numeri singularis ille illius illi illum ab illo, et pluraliter illi illorum illis illos ab illis; generis feminini numeri singularis illa illius illi illam ab illa; et pluraliter illae illarum illis illas ab illis; generis neutri numeri singularis illud illius illi illud ab illo; et pluraliter illa illorum illis illa ab illis. minus quam finita generis masculini numeri singularis ipse ipsius ipsi ipsum ab ipso, et pluraliter ipsi ipsorum ipsis ipsos ab ipsis; generis feminini numeri singularis ipsa ipsius ipsi ipsam ab ipsa, et pluraliter ipsae ipsarum ipsis ipsas ab ipsis; generis neutri numeri singularis ipsum ipsius ipsi ipsum ab ipso, et pluraliter ipsa ipsorum ipsis ipsa ab ipsis. item minus quam finita generis masculini numeri singularis iste istius isti istum ab isto, et pluraliter isti istorum 25 istis istos ab istis; generis feminini numeri singularis ista istius isti istam ab ista, et pluraliter istae istarum istis istas ab istis; generis neutri numeri singularis istud istius isti istud ab isto, et pluraliter ista istorum istis ista ab istis. item articulare praepositivum vel demonstrativum generis masculini numeri singularis hic huius huic hunc o ab hoc, et pluraliter hi horum 30 his hos o ab his; generis feminini numeri singularis haec huius huic

8 quae sunt] quot sunt *M* 14 et *om. L, add. M* 15 omnium generum pronomen inflectitur hoc modo *L* omnium generum nomina pronomina participia inflectuntur hoc modo *M* 17 sic ego *M* sic Nominativo ego *L* 18 me o a me *M*: sed o recentiore manu additum esse videtur 20 a vobis] personae tertiae generis omnis numeri communis sui sibi se a se, et pluraliter sui sibi se a se *add. l.*: a nobis Sui sibi se a se et pluraliter sui sibi se a se *M* 21 illum o ab illo *M*: item in reliquis pronomibus vocativum casum addit *M*

hanc o ab hac, et pluraliter hae harum his has o ab his; generis neutri numeri singularis hoc huius huic hoc o ab hoc, et pluraliter haec horum his haec o ab his. item subiunctivum vel relativum generis masculini numeri singularis is eius ei eum ab eo, et pluraliter ei eorum eis eos ab
 5 eis; generis feminini numeri singularis ea eius ei eam ab ea, et pluraliter eae earum eis eas ab eis; generis neutri numeri singularis id eius ei id ab eo, et pluraliter ea eorum eis ea ab eis. item infinita generis masculini numeri singularis quis cuius cui quem a quo vel a qui, et pluraliter qui quorum quis vel quibus quos a quis vel a quibus; generis feminini
 10 numeri singularis quae cuius cui quam a qua vel a qui, et pluraliter quae quarum quis vel quibus quas a quis vel a quibus; generis neutri numeri singularis quod cuius cui quod a quo vel a qui, et pluraliter quae quorum quis vel quibus quae a quis vel a quibus. item possessiva finita ad aliquid dicta ex utraque parte singularia generis masculini meus mei meo
 15 meum o a meo, et pluraliter ex altera parte mei meorum meis meos o a meis; generis feminini numeri singularis mea meae meae meam o a mea, et pluraliter meae mearum meis meas o a meis; generis neutri numeri singularis meum mei meo meum o a meo, et pluraliter mea meorum meis mea o a meis: personae secundae generis masculini numeri singularis tuus
 20 tui tuo tuum a tuo, et pluraliter tui tuorum tuis tuos a tuis; generis feminini numeri singularis tua tuae tuae tuam a tua, et pluraliter tuae tuarum tuis tuas a tuis; generis neutri numeri singularis tuum tui tuo tuum a tuo, et pluraliter tua tuorum tuis tua a tuis: personae tertiae generis masculini numeri singularis suus sui suo suum a suo, et pluraliter sui
 25 suorum suis suos a suis; generis feminini numeri singularis sua suae suae suam a sua, et pluraliter suae suarum suis suas a suis; generis neutri numeri singularis suum sui suo suum a suo, et pluraliter sua suorum suis sua a suis. item possessiva finita ad aliquid dicta ex altera parte pluralia generis masculini noster nostri nostro nostrum o a nostro, et pluraliter ex
 30 utraque parte nostri nostrorum nostris nostros o a nostris; generis feminini numeri singularis nostra nostrae nostrae nostram o a nostra, et pluraliter nostrae nostrarum nostris nostras o a nostris; generis neutri numeri singularis nostrum nostri nostro nostrum o a nostro, et pluraliter nostra nostrorum nostris nostra o a nostris: personae secundae generis masculini
 35 numeri singularis vester vestri vestro vestrum a vestro, et pluraliter vestri vestrorum vestris vestros a vestris; generis feminini numeri singularis vestra vestrae vestram a vestra, et pluraliter vestrae vestrarum vestris vestras a vestris; generis neutri numeri singularis vestrum vestri vestro vestrum a vestro, et pluraliter vestra vestrorum vestris vestra a vestris.

40 Da horum composita. Egomet, tute, illic, istic, idem masculino genere

6 heae L 8 quis vel qui cuius M 10 quae L quae vel qua l 12 quod L quod vel quid MM quod L quod vel quid MM 40 Da horum composita ut egomet tutemet (sibimet *add. al. man.*) illic istic illicine isticine (illicine istine hicine

productum, neutro correptum, quisquis, quisnam, quispiam, aliquis et cetera.

DE VERBO.

Verbum quid est? Pars orationis cum tempore et persona sine casu aut agere aliquid aut pati aut neutrum significans. Verbo quot accidunt? 5 Septem. Quae? Qualitas coniugatio genus numerus figura tempus persona. Qualitas verborum in quo est? In modis et in formis. Modi qui sunt? Indicativus, ut lego, imperativus, ut lege, optativus, ut utinam legerem, coniunctivus, ut cum legam, infinitivus, ut legere, impersonalis, ut legitur. Formae verborum quot sunt? Quattuor. Quae? Perfecta, ut lego, medi- 10 tativa, ut lecturio, frequentativa, ut lectito, inchoativa, ut fervesco calesco. Coniugationes verborum quot sunt? Tres. Quae? Prima secunda tertia. Prima quae est? Quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari secunda persona verbo activo et neutrali a productam habet ante novissimam litteram, passivo communi et deponenti ante novissimam syl- 15 labam, ut amo amas, amor amaris; et futurum tempus eiusdem modi in bo et in bor syllabam mittit, ut amo amabo, amor amabor. Secunda quae est? Quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari secunda persona verbo activo et neutrali e productam habet ante novissimam litteram, passivo communi et deponenti ante novissimam syllabam, ut doceo 20 doces, doceor doceris; et futurum tempus eiusdem modi in bo et in bor syllabam mittit, ut doceo docebo, doceor docebor. Tertia quae est? Quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari secunda persona verbo activo et neutrali i correptam vel i productam habet ante novissimam litteram, passivo communi et deponenti pro i littera e correptam vel i pro- 25 ductam habet ante novissimam syllabam, ut lego legis, legor legeris, audio audis, audior audiris; et futurum tempus eiusdem modi in am et in ar syllabam mittit, ut lego legam, legor legar, audio audiam, audior audiar. haec in imperativo et in infinitivo statim discerni possunt, utrum i littera correpta sit an producta. nam correpta i littera in e convertitur; producta 30 si fuerit, non mutatur. Quando tertia coniugatio futurum tempus non in am tantum sed etiam in bo mittit? Interdum, cum i litteram non correptam habuerit sed productam, ut eo is ibo, queo quis quibo. Genera verborum quot sunt? Quinque. Quae? Activa passiva neutra deponentia communia. Activa quae sunt? Quae in o desinunt et accepta r littera 35 faciunt ex se passiva, ut lego legor. Passiva quae sunt? Quae in r desinunt et ea dempta redeunt in activa, ut legor lego. Neutra quae sunt?

hoccine *add. al. man.*) idem masculino genere productum neutro correptum ut quisquis *M* 1 producte neutro correpte *L* 24 i correptam habet uel i productam *L* i productam uel i correptam habet *M* 29 nec non imperativus quoque et infinitivus e correptam habentes, sicut etiam Donatus docet, manifestissime id ostendunt *Priscianus p. 1225* utrum i litteram correptam habeant an productam *M* 31 mutabitur est quando *M* 33 quibo et eam uel queam *M*

Quae in o desinunt, ut activa, sed accepta r littera Latina non sunt, ut sto curro: stor curror non dicimus. Deponentia quae sunt? Quae in r desinunt, ut passiva, sed ea dempta Latina non sunt, ut luctor loquor. Communia quae sunt? Quae in r desinunt, ut deponentia, sed in duas
 5 formas cadunt, patientis et agentis, ut osculor criminor: dicimus enim osculor te et osculor a te, criminor te et criminor a te. Numeri verborum quot sunt? Duo. Qui? Singularis, ut lego, pluralis, ut legimus. Figurae verborum quot sunt? Duae. Quae? Simplex, ut lego, composita, ut neglego. Tempora verborum quot sunt? Tria. Quae? praesens, ut
 10 lego, praeteritum, ut legi, futurum, ut legam. Quot sunt tempora in declinatione verborum? Quinque. Quae? Praesens, ut lego, praeteritum imperfectum, ut legebam, praeteritum perfectum, ut legi, praeteritum plusquamperfectum, ut legeram, futurum, ut legam. Personae verborum quot sunt? Tres. Quae? Prima, ut lego, secunda, ut legis, tertia, ut legit.

15 Da declinationem verbi activi. Lego verbum activum indicativo modo dictum temporis praesentis numeri singularis figurae simplicis personae primae coniugationis tertiae correptae, quod declinabitur sic: lego legis legit, et pluraliter legimus legitis legunt: eodem modo tempore praeterito imperfecto legebam legebas legebat, et pluraliter legebamus legebatis lege-
 20 bant: eodem modo tempore praeterito perfecto legi legisti legit, et pluraliter legimus legistis legerunt vel legere: eodem modo tempore praeterito plusquamperfecto legeram legeras legerat, et pluraliter legeramus legeratis legerant: eodem modo tempore futuro legam leges leget, et pluraliter legemus legetis legent. imperativo modo tempore praesenti ad secundam et
 25 tertiam personam lege *vel legas* legat, et pluraliter legamus legite *vel legatis* legant: eodem modo tempore futuro legito *vel legas legito vel legat*, et pluraliter legamus legitote *vel legatis legant vel legunto* vel leguntote. optativo modo tempore praesenti et praeterito imperfecto utinam legerem legeres legeret, et pluraliter utinam legeremus legeretis legerent: eodem
 30 modo tempore praeterito perfecto et plusquamperfecto utinam legissem legisses legisset, et pluraliter utinam legissemus legissetis legissent: eodem modo tempore futuro utinam legam legas legat, et pluraliter utinam legamus legatis legant. coniunctivo modo tempore praesenti cum legam legas legat, et pluraliter cum legamus legatis legant: eodem modo tempore praeterito imperfecto cum legerem legeres legeret, et pluraliter cum legeremus
 35 legeretis legerent: eodem modo tempore praeterito perfecto cum legerim legeris legerit, et pluraliter cum legerimus legeritis legerint: eodem modo

1 ut sto curro surgo *M* 2 dicimus] sunt praeterea neutropassiva, ut gaudeo gausus sum, audeo ausus sum, soleo solitus sum, sio factus sum, sio factus sum *add. l* 16 personae primae *om. L, add. M* 25 in imperativo modo activi et passivi ea quae inclinatis litteris expressa sunt deleta erant in *L*, neque constat quid olim scriptum fuerit: lege legat et pluraliter legamus legite legant *MS* 26 legito tu legito ille et pluraliter legamus legitote legant legunto uel leguntote *M* legito uel legas legat et pluraliter legitis uel legatis legant legunto uel leguntote *S* legito tu legito ille et pluraliter legamus legitote legunto *s*

tempore praeterito plusquamperfecto cum legissem legisses legisset, et pluraliter cum legissemus legissetis legissent: eodem modo tempore futuro cum legero legeris legerit, et pluraliter cum legerimus legeritis legerint. infinitivo modo numeris et personis tempore praesenti et praeterito imperfecto legere, praeterito perfecto et plusquamperfecto legisse, futuro lectum 5 ire vel lecturum esse. verbo impersonali tempore praesenti legitur, praeterito imperfecto legebatur, praeterito perfecto lectum est vel lectum fuit, praeterito plusquamperfecto lectum erat vel lectum fuerat, futuro legetur. gerendi vel participialia verba sunt haec, legendi legendo legendum lectum lectu. participia trahuntur a verbo activo duo, praesentis temporis et futuri, praesentis legens, futuri lecturus. legor verbum passivum indicativo modo dictum temporis praesentis numeri singularis figurae simplicis personae primae coniugationis tertiae correptae, quod declinabitur sic: legor legeris vel legere legitur, et pluraliter legimur legimini leguntur: eodem modo tempore praeterito imperfecto legebar legebaris vel legebare legeba- 15 tur, et pluraliter legebamur legebamini legebantur: eodem modo tempore praeterito perfecto lectus sum es est, et pluraliter lecti sumus estis sunt; et ulteriore modo lectus fui fuisti fuit, et pluraliter lecti fuimus fuistis fuerunt vel fuere: eodem modo tempore praeterito plusquamperfecto lectus eram eras erat, et pluraliter lecti eramus eratis erant; et ulteriore modo 20 lectus fueram fueras fuerat, et pluraliter lecti fueramus fueratis fuerant: eodem modo tempore futuro legar legeris vel legere legetur, et pluraliter legemur legemini legentur. imperativo modo tempore praesenti ad secundam et tertiam personam *legere vel legaris* legatur, et pluraliter legamur legimini *vel legamini* legantur. eodem modo tempore futuro *legitor vel 25 legaris legitor vel legatur*, et pluraliter legamur legimini *vel legimur legantur vel leguntur*. optativo modo tempore praesenti et praeterito imperfecto utinam legerer legereris vel legerere legeretur, et pluraliter utinam legeremur legeremini legerentur: eodem modo tempore praeterito perfecto et plusquamperfecto utinam lectus essem esses esset, et pluraliter utinam 30 lecti essemus essetis essent; et ulteriore modo utinam lectus fuisset fuissetis fuissent: eodem modo tempore futuro utinam legar legaris vel legare legatur, et pluraliter utinam legamur legamini legantur. coniunctivo modo tempore praesenti cum legar legaris vel legare legatur, et pluraliter cum legamur legamini 35 legantur: eodem modo tempore praeterito imperfecto cum legerer legereris vel legerere legeretur, et pluraliter cum legeremur legeremini legerentur: eodem modo tempore praeterito perfecto cum lectus sim sis sit, et plu-

1 tempore praeterito perfecto et plusquamperfecto cum legissem *M* 4 tempore praesenti legere praeterito legisse *M* 8 in verbo impersonali reliquorum modorum declinationem add. *M* 9 Gerundia *M* 24 legere legatur et pluraliter legamur legimini (legamini *S*) legantur *MS* 25 legitor tu legitor ille et pluraliter legamur legimur legimur uel leguntur *M* legitur legatur et pluraliter (legamur add. *s*) legimini leguntur uel leguntur (uel leguntote *s*) *S*

raliter cum lecti simus sitis sint; et ulteriore modo cum lectus fuerim fueris fuerit, et pluraliter cum lecti fuerimus fueritis fuerint: eodem modo tempore praeterito plusquamperfecto cum lectus essem esses esset, et pluraliter cum lecti essemus essetis essent; et ulteriore modo cum lectus
 5 fuissem fuisses fuisset, et pluraliter cum lecti fuissemus fuissetis fuissent: eodem modo tempore futuro cum lectus ero eris erit, et pluraliter cum lecti erimus eritis erint, et ulteriore modo cum lectus fuero fueris fuerit, et pluraliter cum lecti fuerimus fueritis fuerint. infinitivo modo numeris et personis tempore praesenti et praeterito imperfecto legi, praeterito perfecto
 10 et plusquamperfecto lectum esse vel fuisse, futuro lectum iri. participia trahuntur a verbo passivo duo, praeteriti temporis et futuri, praeteriti lectus, futuri legendus. activi verbi regulam neutrale verbum sequitur, passivi commune et deponens.

DE ADVERBIO.

15 Adverbium quid est? Pars orationis, quae adiecta verbo significatio-
 nem eius explanat atque inplet. Adverbio quot accidunt? Tria. Quae? Significatio comparatio figura. Significatio adverbiorum in quo est? Quia
 sunt aut loci adverbia aut temporis aut numeri aut negandi aut affirmandi
 aut demonstrandi aut optandi aut hortandi aut ordinis aut interrogandi aut
 20 similitudinis aut qualitatis aut quantitatis aut dubitandi aut personalia aut
 vocandi aut respondendi aut separandi aut iurandi aut eligendi aut con-
 gregandi aut prohibendi aut eventus aut comparandi. Da adverbia loci.
 Ut hic vel ibi, intus vel foris, illic vel inde. Da temporis. Ut hodie
 nuper aliquando; numeri, ut semel bis; negandi, ut non; affirmandi, ut
 25 etiam quinni; demonstrandi, ut en ecce; optandi, ut utinam; hortandi, ut
 eia; ordinis, ut deinde; interrogandi, ut cur quare quamobrem; similitu-
 dinis, ut quasi ceu; qualitatis, ut docte pulchre; quantitatis, ut multum
 parum; dubitandi, ut forsitan fortasse; personalia, ut mecum tecum secum
 nobiscum vobiscum; vocandi, ut heus; respondendi, ut heu; separandi, ut
 30 seorsum; iurandi; ut edepol, ecaster, hercle, medius fidius; eligendi, ut
 potius immo; congregandi, ut simul una; prohibendi, ut ne; eventus, ut
 forte fortuito; comparandi, ut magis vel tam. Comparatio adverbiorum in

7 erunt *M*: erint, quod habet *L*, in declinatione verborum tuentur *Probus* p. 163 sqq.
 et *Claudius Sacerdos* p. 15. 17. 19 ed. *Vind.* 9 tempore praesenti et praeterito imper-
 fecto legi praeterito perfecto et plusquamperfecto lectum esse *M* tempore praesenti
 legi praeterito lectum esse *L* 19 aut optandi aut hortandi *M* aut hortandi aut
 optandi *L* 22 adverbia *M* adverbium *L* 23 illic *M* illuc *L* ut hodie heri
 nunc nuper cras aliquando olim *M* ut hodie nunc nuper cras aliquando *S* 24 da
 numeri ut semel bis ter. da negandi ut non neque. da affirmandi, itemque in reliquis
 adverbis add. da *M* 25 quinni *LS* quidni *M* 26 deinde deinceps *M* cur
 quare quamobrem *MS* cur quid quamobrem *L* 27 docte pulchre fortiter *MS*
 multum parum *S* multum parum minimum *M* 28 secum *om. L*, add. *LMS*
 29 heus *LM* heos *S* heu *LM* en *S* 30 ut edepol castor hercle medius fidius
LM ut vere castor *omissis reliquis videtur fuisse in L* ut edepol castor hercle medius fidius
S 32 magis vel tam (qua add. *al. man.*) maxime *M*

quo est? In tribus gradibus comparationis, positivo comparativo superlativo. Da adverbium positivi gradus. Vt docte; comparativi, ut doctius; superlativi, ut doctissime. magis doctius et tam doctissime non dicimus, quia magis et tam positivo gradui tantum iungitur, licet veteres dixerint tam magis et quam magis. Figurae adverbiorum quot sunt? Duae. Quae? Simplex et 5 composita, simplex, ut docte prudenter, composita, ut indocte imprudenter. adverbium localia vel in loco sunt vel de loco vel ad locum, sed in loco et de loco eandem significationem habent, ut intus sum, intus exeo, foris sum, foris venio. ad locum aliam significationem habent, ut intro eo, foras eo. de intus autem et de foris sic non dicimus, quo modo in foras 10 vel ad foras.

DE PARTICIPIO.

Participium quid est? Pars orationis partem capiens nominis, partem verbi; nominis genera et casus, verbi tempora et significationes, utriusque numerum et figuram. Participio quot accidunt? Sex. Quae? Genus ca- 15 sus tempus significatio numerus figura. Genera participiorum quot sunt? Quattuor. Quae? Masculinum, ut hic lectus, femininum, ut haec lecta, neutrum, ut hoc lectum, commune tribus generibus, ut hic et haec et hoc legens. Casus participiorum quot sunt? Sex. Qui? Nominativus, ut hic legens, geneti- 20 uis, ut huius legentis, dativus, ut huic legenti, accusativus, ut hunc legentem, vocativus, ut o legens, ablativus, ut ab hoc legente. Tempora participiorum quot sunt? Tria. Quae? Praesens, ut legens, praeteritum, ut lectus, futurum, ut lecturus et legendus. Significationes participiorum in quo sunt? Quia ab activo verbo duo participia veniunt, praesens et futurum, ut legens lecturus; a passivo duo, praeteritum et 25 futurum, ut lectus legendus; a neutro duo, sicut ab activo, praesens et futurum, ut stans staturus, a deponenti tria, praesens praeteritum et futurum, ut loquens locutus locuturus; a communi quattuor, praesens praeteritum et duo futura, ut criminans criminatus criminaturus criminandus. Numeri participiorum quot sunt? Duo. Qui? Singularis, ut hic legens, 30 pluralis, ut hi legentes. Figurae participiorum quot sunt? Duae. Quae? Simplex, ut legens, composita, ut neglegens. Da declinationem participii. Legens participium veniens a verbo activo temporis praesentis generis omnis numeri singularis figurae simplicis casus nominativi [accusativi] et vocati- 35 tivi, quod declinabitur sic: nominativo hic et haec et hoc legens, genetivo

3 non dicitur *M* 4 positio gradui iunguntur *M* 7 uel ad locum uel per locum sed quae in loco *M* 8 intus sum intus eo *S* 9 habet *M* 10 non dicitur *MS* quomodo ad foras uel in foras *M* quomodo a foris (a foras *s*) uel de foras *S* 13 partem uerbi nominis genera et casus uerbi tempora et significationes utriusque *LS* partemque uerbi recipit enim a nomine genera et casus a uerbo tempora et significationes ab utroque *Ms* 15 genus casus tempus significatio numerus et figura *M* genera casus tempora significationes numerus figura *LS* 18 commune tribus generibus *LS* commune trium generum *M* 23 futurum ut lecturus et legendus *M* futurum ut legendus *LS* 34 accusatiui *om. M*

huius legentis, dativo huic legenti, accusativo hunc et hanc legentem et hoc legens, vocativo o legens, ablativo ab hoc et ab hac et ab hoc legente vel legenti; et pluraliter nominativo hi et hae legentes et haec legentia, genetivo horum et harum et horum legentium, dativo his legentibus, accusativo hos et has legentes et haec legentia, vocativo o legentes et o legentia, ablativo ab his legentibus. lecturus lectura lecturum participia venientia a verbo activo temporis futuri generis masculini feminini et neutri numeri singularis figurae simplicis casus nominativi et vocativi, quae declinabuntur sic: nominativo lecturus lectura lecturum, genetivo lecturi 10 lecturae lecturi, dativo lecturo lecturae lecturo, accusativo lecturum lecturam lecturum, vocativo lecture lectura lecturum, ablativo ab hoc lecturo ab hac lectura ab hoc lecturo; et pluraliter nominativo lecturi lecturae lectura, genetivo lectorum lecturarum lectorum, dativo lectoris, accusativo lecturos lecturas lectura, vocativo lecturi lecturae lectura, ablativo 15 ab his lectoris. lectus lecta lectum participia venientia a verbo passivo temporis praeteriti generis masculini feminini et neutri numeri singularis figurae simplicis casus nominativi et vocativi, quae declinabuntur sic: nominativo lectus lecta lectum, genetivo lecti lectae lecti, dativo lecto lectae lecto, accusativo lectum lectam lectum, vocativo lecte lecta lectum, ablativo 20 ab hoc lecto ab hac lecta ab hoc lecto; et pluraliter nominativo lecti lectae lecta, genetivo lectorum lectarum lectorum, dativo lectis, accusativo lectos lectas lecta, vocativo lecti lectae lecta, ablativo ab his lectis. legendus legenda legendum participia venientia a verbo passivo temporis futuri generis masculini feminini et neutri numeri singularis figurae simplicis casus nominativi et vocativi, quae declinabuntur sic: nominativo legendus 25 legenda legendum, genetivo legendi legendae legendi, dativo legendo legendae legendo, accusativo legendum legendam legendum, vocativo legende legenda legendum, ablativo ab hoc legendo ab hac legenda ab hoc legendo; et pluraliter nominativo legendi legendae legenda, genetivo legendorum legendarum legendorum, dativo legendis, accusativo legendos legendas legenda, vocativo legendi legendae legenda, ablativo ab his legendis.

DE CONIUNCTIONE.

Coniunctio quid est? Pars orationis adnectens ordinansque sententiam. Coniunctioni quot accidunt? Tria. Quae? Potestas figura ordo. Potestas 35 coniunctionum quot species habet? Quinque. Quas? Copulativas disiunctivas expletivas causales rationales. Da copulativas. Et que at atque ac ast. Da disiunctivas. Aut ve vel ne nec neque. Da expletivas. Quidem, equidem, saltim, videlicet, quamquam, quamvis, quoque, autem, porro, porro autem, tamen. Da causales. Si, etsi, etiamsi, si quidem, quando,

37 ne nec neque *L* ne nec an neque *LM* 39 autem porro porro autem (licet *add. l*) tamen (veruntamen *sin autem add. l*). da causales si etsi (etiam *add. l*) etiamsi (acsi tametsi *add. l*) siquidem *L* autem porro licet tamen verum tamen. da causa-

quando quidem, quin, quin etiam, quatinus, sin, seu, sive, nam, namque, ni, nisi, nisi si, si enim, etenim, ne, sed, interea, licet, quamobrem, praesertim, item, itemque, ceterum, alioquin, praeterea. Da rationales. Ita, itaque, enim, enimvero, quia, quapropter, quoniam, quoniam quidem, quippe, ergo, ideo, igitur, scilicet, propterea, idcirco. Figurae coniunctionum quot sunt? Duae. Quae? Simplex, ut nam, composita, ut namque. Ordo coniunctionum in quo est? Quia aut praepositivae coniunctiones sunt, ut ac ast, aut subiunctivae, ut que autem, aut communes, ut et igitur ergo.

DE PRAEPOSITIONE.

Praepositio quid est? Pars orationis quae praeposita aliis partibus 10 orationis significationem earum aut complet aut mutat aut minuit. Praepositioni quot accidunt? Vnum. Quid? Casus tantum. Quot? Duo. Qui? Accusativus et ablativus. Da praepositiones casus accusativi. Ad apud ante adversum cis citra circum circa contra erga extra inter intra infra iuxta 15 ob pone per prope secundum post trans ultra praeter propter supra usque penes. Quo modo? Dicimus enim ad patrem, apud villam, ante aedes, adversum inimicos, cis Renum, citra forum, circum vicinos, circa templum, contra hostem, erga propinquos, extra terminos, inter naves, intra moenia, infra tectum, iuxta macellum, ob augurium, pone tribunal, per parietem, prope fenestram, secundum fores, post tergum, trans ripam, ultra fines, 20 praeter officium, propter rem, supra caelum, usque Oceanum, penes arbitros. Da praepositiones casus ablativi. A ab abs cum coram clam de e ex pro prae palam sine absque tenus. Quo modo? Dicimus enim a domo, ab homine, abs quolibet, cum exercitu, coram testibus, clam custodibus, de foro, e iure, ex praefectura, pro clientibus, prae timore, 25 palam omnibus, sine labore, absque iniuria, tenus pube, quod nos dicimus pube tenus. Da utriusque casus praepositiones. In sub super subter. In et sub quando accusativo casui iunguntur? Quando vel nos vel quoslibet in locum ire isse ituros esse significamus. Quando ablativo? Quando vel nos vel quoslibet in loco esse fuisse futuros esse significamus. in ac- 30 cusativi casus, 'itur in antiquam silvam'; in ablativi casus, 'stans celsa in puppi': sub accusativi casus, 'postesque sub ipsos Nitun-

les si etsi etiam etiamsi acsi tametsi si siquidem *M* 1 sive] neue *add. l* 2 ni
 nisi nisi enim etenim ne sed interea quamobrem *M* 5 scilicet videlicet propterea
 idcirco *L* scilicet idcirco propterea *M* 8 que ut autem *M* ergo *om. M*
 11 significationes *M* 15 prope propter secundum post trans ultra praeter supra
 propter
 circiter usque secus penes *M* praeter supra *S* 20 prope fenestram propter dis-
 ciplinam secundum fores *MS* ultra fines propter officium supra caelum usque occa-
 num penes arbitros secus viam quod non est in donato. a ab abs *S* ultra fines prae-
 ter officium supra caelum circiter annos usque oceanum secus nos penes arbitros. Quae
 ex his in loco esse significant? ut apud. Quae ad locum? ut ad. Quo modo? dici-
 mus enim apud amicum sum et ad amicum eo. Da praepositiones casus ablativi. a
 ab abs *M* 28 in et sub *om. MS* 31 iur] *Verg. Aen. VI 179* stans] *Verg.*
Aen. III 527. VIII 680. X 261 32 postesque] *Verg. Aen. II 442*

tur gradibus'; sub ablativi casus, 'arma sub adversa posuit radiantia quercu'. Super quam vim habet? Vbi locum significat, magis accusativo casui servit quam ablativo; ubi mentionem alicuius facimus, ablativo tantum, ut 'multa super Priamo rogitans'. In quam vim habet? Etiam tum accusativo casui servit, cum significat contra, ut in adulterum, in desertorem. Subter quam vim habet? Eandem quam superiores ad locum et in loco significantes. Quae praepositiones sunt quae dictionibus serviunt et separari non possunt? Di dis re se am con. Quo modo? Dicimus enim diduco distraho recipio secubo amplector congregior. 10 Quae sunt quae coniungi non possunt? Apud et penes. Quae coniunguntur et separantur? Reliquae omnes.

DE INTERIECTIONE.

Interiectio quid est? Pars orationis significans mentis affectum voce incondita. Interiectioni quid accidit? Tantum significatio. Significatio interiectionis in quo est? Quia aut laetitiam significamus, ut evax, aut dolorem, ut heu, aut admirationem, ut papae, aut metum, ut attat, et siqua sunt similia.

1 arma] *Verg. Aen.* VIII 616 4 multa] *Verg. Aen.* I 750 rogitans sub hectore multa hoc est de priamo et hectore *M* rogitans hoc est de priamo *S*
 5 etiam tunc *MS* 6 quam et superiores *M* 7 quae sunt praepositiones quae a dictionibus separari non possunt *M* quae praepositiones sunt quae a dictionibus separari non possunt *S* 9 Dicimus enim *om. LS, add. M* distraho *M* distraho *L* distraho *S* 10 quae iungi *MS* coniungitur *M* iunguntur *Ls, om. S* 15 laetitiam mentis significamus *M*

DONATI

GRAMMATICI VRBIS ROMAE

ARS GRAMMATICA.

p. 5 L.

p. 1735. 36 P.

DE VOCE.

Vox est aer ictus sensibilis auditu, quantum in ipso est. omnis vox aut articulata est aut confusa. articulata est quae litteris comprehendi potest, confusa quae scribi non potest.

DE LITTERA.

Littera est pars minima vocis articulatae. litterarum aliae sunt vocales, aliae consonantes. consonantium aliae sunt semivocales, aliae mutae. 10
vocales sunt quae per se proferuntur et per se syllabam faciunt. sunt autem numero quinque, a e i o u. harum duae, i et u, transeunt in consonantium potestatem, cum aut ipsae inter se geminantur aut cum aliis vocalibus iunguntur, ut luno vates. hae etiam mediae dicuntur, quia in quibusdam dictionibus expressum sonum non habent, i, ut vir, u, ut optu- 15
mus. || extra quam formam u littera interdum nec vocalis nec consonans habetur, cum inter q litteram consonantem et aliquam vocalem constituitur, ut quoniam quidem. huic item digammon adscribi solet, cum sibi ipsa praeponitur, ut servus vulgus. nam i litteram geminari in una syllaba posse plurimi negant. Latinae vocales omnes et produci et corripri possunt. 20
atque his solis adspirari quidam existimant. semivocales sunt quae per se quidem proferuntur, sed per se syllabam non faciunt. sunt autem numero

I INCIPUNT MAIORES PARTES DONATI GRAMMATICI. Vox est codex Sangallensis 876
DE VOCE Vox est LSP 4 DE VOCE] *Diom.* p. 413 8 DE LITTERA] *Diom.* p. 414 sqq.
Mar. Victorin. p. 2452 11 quae et per se P 12 de i et u consonantium loco
positis *Donati testimonio utitur Papirianus Cassiodori* p. 2292, de medio earundem litte-
rarum sono Priscianus p. 539 16 u littera] *Beda* p. 2350 18 item] autem L
digammon L *Diomedes* digammon S dygammon P: cf. *Priscian.* 1255. digam-
mos coniecit *Lindemannus cont. Pompei* p. 21 et *Serv.* in *Don.* p. 1827: atiam definiti-
onem *Donato* tribuit *Sergius cod. Lavant.* f. 55 18 asseribi L 19 in una syl-
laba P *Diomedes Cleonius* p. 1832 in unam syllabam LS

septem, f l m n r s x. ex his una duplex est, x, et liquidae quattuor, l
 m n r, ex quibus l et r faciunt communem syllabam, et s littera suae
 cuiusdam potestatis est, quae in metro plerumque vim consonantis amittit.
 item ex illis f littera superponitur liquidis [l vel r], quem ad modum muta
 5 quaelibet, et communem syllabam facit. mutae sunt quae nec per se pro-
 feruntur nec per se syllabam faciunt. sunt autem numero novem, b c d
 g h k p p t. ex his supervacuae quibusdam || videntur k et q; | qui
 nesciunt, quotiens a sequitur, k litteram praeponendam esse, non c; quo-
 tiens u sequitur, per q, non per c scribendum. h interdum consonans
 10 interdum adspirationis creditur nota. y et z remanent, quas litteras propter
 Graeca nomina admisimus: altera namque vocalis, altera est consonans
 duplex. unde fit, ut quidam putant, Latinas litteras non plures esse quam
 decem et septem, si quidem ex viginti et tribus una adspirationis nota est,
 una duplex, duae supervacuae, duae Graecae. accidunt uni cuique litterae
 15 tria, nomen figura potestas. quaeritur enim, quid vocetur littera, qua
 figura sit, quid possit.

DE SYLLABA.

Syllaba est comprehensio litterarum vel unius vocalis enuntiatio tem-
 porum capax. syllabarum aliae sunt breves, aliae longae, aliae communes.
 20 breves sunt quae et correptam vocalem habent et non desinunt in duas
 consonantes aut in unam duplicem aut in aliquid quod sit pro duabus con-
 sonantibus. longae aut natura sunt aut positione fiunt: natura, cum aut
 vocalis producitur, ut a o, aut duae vocales iunguntur et diphthongon fa-
 ciunt, ut ae oe au eu ei: positione, cum correpta vocalis in duas desinit
 25 consonantes, ut arma [arcus], aut in unam duplicem, ut axis, aut in al-
 teram consonantem et alteram vocalem loco consonantis positam, ut at
 Iuno, at Venus, aut, in i litteram solam loco consonantis positam [quam

1 liquidae duae l et r ut alii quattuor *corr.* liquidae quattuor P 2 ex quibus
 — syllabam *om.* L, *add.* l et s — amittit Beda p. 2354 3 in metro *Sp Diomedes*
p. 417 in metris *HP Beda* admittit S amittit s 4 ex illis S *Diomedes*
 ex illis semiuocalibus VII L ex illis septem semiuocalibus Ps l vel r *om.* L
Diomedes: cf. Pompei. p. 30 quæammodum L 7 ex his duae supervacuae in-
 peritis (*corr.* quibusdam p) videntur k et q P 8 non c *om.* L 9 scribendum
 esse excepto cur et cum quia u inter q et alteram consonantem sine altera uocali poni
 non potest. h interdum P: *cf. Serv. in Don. p.* 1829 11 consonans greca duplex
 L 12 putent s non plus L 13 quam decem et octo s ex his uiginti et
 14 tribus *deleto* his P nota est h una duplex x duae supervacuae k et q duae grae-
 cae y et z P 16 quidue possit P 17 DE SYLLABA] *Diom. p.* 422 21 aut in
 unam duplicem *om.* *Diomedes: cf. Serv. in Don. f.* 168 *Pompei. p.* 40 23 et diph-
 thongon faciunt *om.* *Diomedes: cf. Beda p.* 2351 24 in duas desinit consonantes ut
 arma LS, quibuscum videtur olim consensisse P, in duas desinit consonantes ut ast
 aut cum desinit in unam consonantem et excipitur ab alia consonante ut arma ps.
 septem modos syllabarum positione longarum, qui sunt apud Diomedem, in quattuor mo-
 dos redegit Donatus Servii p. 1830 et Pompeii p. 41: *cf. Mar. Victor. p.* 2473: scx
 posuit Beda p. 2352 25 arcus *om.* L aut in unam duplicem ut axis hoc loco
 om. s 27 at Venus, aut in unam duplicem, ut dux, aut excipitur ab x duplici con-
 sonante, ut axis aut in i s solam inter duos uocales loco P quam non nulli
 geminant *om.* L

p. 6. 7 L.

p. 1738. 39 P.

non nulli geminant], ut ||
 aio te, Aeacida, Romanos vincere posse.
 sunt etiam syllabae quae communes dicuntur, cum aut correptam vocalem
 duae consonantes secuntur, quarum prior aut muta quaequam est aut f semi-
 vocalis et sequens liquida; aut cum correpta vocalis in unam desinit con-
 sonantem sequente h, quae plerisque adspirationis videtur nota; aut cum
 correptam vocalem duae consonantes secuntur, quarum prior s littera est;
 aut cum partem orationis terminat brevis syllaba, quae in unam desinit
 consonantem; aut cum pars orationis desinit in longam syllabam, quae
 diphthongus appellatur, sequente statim vocali; aut cum producta vocalis
 est vocali altera consequente; aut cum pronomen e littera terminatum vo-
 calis statim subsequitur; aut cum correptam vocalem suscipit z consonans
 Graeca duplex [aut cum correpta vocalis in unam desinit consonantem
 sequente statim vocali in eadem dictione]. longa syllaba duo tempora
 habet, brevis unum. syllaba apud metricos semipes nominatur.

DE PEDIBVS.

Pes est syllabarum et temporum certa dinumeratio. accidunt uni cui-
 que pedi arsis et thesis, numerus syllabarum, tempus, resolutio, figura,
 metrum. pedes disyllabi sunt quattuor, trisyllabi octo, duplices sedecim.
 ergo disyllabi quattuor hi sunt, pyrrichius ex duabus brevibus temporum
 duum, ut fuga; | huic contrarius est spondeus ex duabus longis temporum
 quattuor, ut aestas: iambus ex brevi et longa temporum trium, ut parens;
 huic contrarius est trochaeus ex longa et brevi temporum trium, ut meta.
 trisyllabi octo hi sunt, tribrachys ex tribus brevibus temporum trium, ut
 macula; huic contrarius est molossus ex tribus longis temporum sex, ut

2 aio] *Enn. annal. VI 186 ed. Vahl.* aecida s aecid. S romanus corr. -os S
 3 etiam] autem L 5 liquida ut uasto cyclopis in antro (*Verg. Aen. III 617*) et uastos ab
 rupe cyclopas (*Verg. Aen. III 647*) aut P: *exemplis et hic et postea in P additis utuntur*
interpretes Donati, Servius f. 168, Sergius cod. Lavant. f. 55*, Pompeius p. 46 sqq.*
 6 quae a plerisque aspirationis uidetur uel creditur nota L nota ut quisquis
 honus tumuli (*Verg. Aen. X 493*) uersaque iuuenum terga fatigamus hasta
 (*Verg. Aen. VIII 609*) aut P 7 prior om. L littera est ut ponite spes sibi
 quisque (*Verg. Aen. XI 309*) et unde spissa coma (*Terentian. 1103*) aut P 9 con-
 sonantem ut at tibi thymbre caput euandrius abstulit ensis (*Verg. Aen. X 394*) aut P
 desinit post orationis om. S, add. s syllabam om. SP 10 uocali altera L: uocali
 ut insulae ionio in magno (*Verg. Aen. III 211*) et musae aonides aut P cum pro-
 ducta vocalis] *Beda p. 2554* 11 sequente sub ilio alto (*Verg. Aen. V 261*) et a ego
 infelix aut P terminatur S: terminatur et vocalis statim subsequitur *Julianus*
 subsequatur S: subsequitur ut hoc erat alma parens (*Verg. Aen. II 664*) et hic
 uir hic est (*Verg. Aen. VI 792*) aut P 12 correpta uocales suscepit z graeca S
 13 duplex ut nemorosa zachintus (*Verg. Aen. III 270*) et mezentius ducis exuuias
 (*Verg. Aen. XI 7*) longa P. ea quae omissa sunt, aut — dictione, addidit p. omissa
 sunt haec etiam ab interpretibus Donati, Servio Sergio Pompeio Cleдонio Iuliano.
 videntur autem pertinere ad eum modum communium syllabarum, quo correpta vocalis
 desinit in consonantem et excipitur principali littera u, ut ait Charistius p. 4, de quo
 genere dixit etiam Pompeius p. 53 uocali altera L 17 denumeratio S 22
 aetas S 23 maeta L moeta S 24 tribrachis LSP

Aeneas: anapaestus ex duabus brevibus et longa temporum quattuor, ut Erato; huic contrarius est dactylus ex longa et duabus brevibus temporum quattuor, ut Maenalus: amphibrachys ex brevi et longa et brevi temporum quattuor, ut carina; huic contrarius est amphimacrus ex longa et brevi et longa temporum quinque, ut insulae: bacchius ex brevi et duabus longis temporum quinque, ut Achates; huic contrarius est antibacchius ex duabus longis et brevi temporum quinque, ut natura. duplices sedecim hi sunt, proceleumaticus ex quattuor brevibus temporum quattuor, ut avicula; huic contrarius est dispondeus ex quattuor longis temporum octo, ut oratores: 10 diiambus ex duobus iambis temporum sex, ut propinquitas; huic contrarius est ditrochaeus ex duobus trochaeis temporum sex, ut cantilena: antispastus ex brevi et duabus longis et brevi temporum sex, ut Saloninus; huic contrarius est choriambus ex longa et duabus brevibus et longa temporum sex, ut armipotens: ionicus minor ex duabus brevibus et duabus longis 15 temporum sex, ut Diomedes; huic contrarius est ionicus maior ex duabus longis et duabus brevibus temporum sex, ut Iunonius: paeon primus ex prima longa et tribus brevibus temporum quinque, ut legitimus, paeon secundus ex secunda longa et || tribus brevibus temporum quinque, ut colonia, paeon tertius ex tertia longa et tribus brevibus temporum quinque, 20 ut Menedemus, paeon quartus ex quarta longa et tribus brevibus temporum quinque, ut celeritas; his contrarii sunt quattuor epitriti, epitritus primus ex prima brevi et tribus longis temporum septem, ut sacerdotes, epitritus secundus ex secunda brevi et tribus longis temporum septem, ut conditores, epitritus tertius ex tertia brevi et tribus longis temporum septem, ut De- 25 mosthenes, epitritus quartus ex quarta brevi et tribus longis temporum septem, ut Fescenninus.

Ex his deinceps alii pedes synzugiae nascuntur. nam quem ad modum pedes disyllabi quattuor geminati sedecim duplices faciunt, ita idem cum trisyllabis iuncti triginta et duos | de se reddunt. trisyllabi vero cum 30 trisyllabis geminati sexaginta et quattuor colliguntur. atque excepto amphibracho [quem metrici informem et inconditum iudicant] et epitrito, quorum alterum tripla, alterum epitrita divisione partimur, universorum pedum trina condicio reperitur. in aliis enim aequa divisio est, in aliis dupla, in aliis sescupla; et prima dactylica, secunda iambica, tertia paeonica no- 35 minatur. sunt in uno quoque metro pedes legitimi, sunt notii. simplices pedes non amplius quam ternas syllabas, duplices non amplius quam senas habent.

3 amphibrachis LSP 6 antibacchius vel palimbacchius P 21 quattuor epitriti
 S hi LP 27 Ex his — 34 nominatur Diom. p. 476: ex hinc S synzugiae Diomedes
 sinzygiae . . L sinzygiae P sinzugiae S sinzugiae s 28 disyllabi om. SP
 geminati fiunt UIII duplices sedecim faciunt *deletis v.* fiunt UIII duplices S
 faciunt L fiunt P Diomedes 29 cum trisyllabis lp Diomedes cum tetrasyllabis P cum
 tetrasyllabis S cum tetrasyllabis L 30 colleguntur S atque — 33 reperitur
 Priscian. p. 1354 amphibracho P₂ amphibrachi SL 31 quem — iudicant post
 partimur posita sunt in S, omissa a Diomede et Prisciano 34 sexcupla P sexcupla S

DE TONIS.

Tonos alii accentus, alii tenores nominant. toni igitur tres sunt; acutus gravis circumflexus. acutus cum in Graecis dictionibus tria loca teneat, ultimum paenultimum et antepaenultimum, apud Latinos paenultimum et antepaenultimum || tenet, ultimum numquam. circumflexus autem, quotlibet syllabarum sit dictio, non tenebit nisi paenultimum locum. gravis in eadem dictione vel cum acuto vel cum circumflexo poni potest, et hoc illi non est commune cum ceteris. ergo monosyllaba, quae correptam vocalem habebunt, acuto accentu pronuntiabimus, ut fax pix nux; quae productam vocalem habebunt, circumflexo accentu pronuntiabimus, ut res dos spes. in disyllabis, quae priorem productam habuerint et posteriorem correptam, priorem syllabam circumflectemus, ut meta Creta: ubi posterior syllaba producta fuerit, acuemus priorem, sive illa correpta fuerit sive producta, ut nepos leges: ubi ambae breves fuerint, acuemus priorem, ut bonus malus. in trisyllabis et tetrasyllabis et deinceps, si paenultima correpta fuerit, acuemus antepaenultimam, ut Tullius Hostilius: si paenultima positione longa fuerit, ipsa acuetur et antepaenultima gravi accentu pronuntiabitur, ut Catullus Metellus, ita tamen, si positione longa non ex muta et liquida fuerit; nam mutabit accentum, ut latebrae tenebrae: si ultima brevis fuerit, paenultima vero natura longa, paenultima circumflectetur, ut Cethegus perosus: si ultima quoque natura longa fuerit, paenultima acuetur, ut Athenae Mycenae. in compositis dictionibus unus accentus est non minus, quam in una parte orationis, ut malesanus intercaloci. accentus in integris dictionibus observantur, in interiectionibus et in peregrinis verbis et in barbaris nominibus nulli certi sunt. accentuum legem vel distinguendi vel pronuntiandi ratio vel discernendae ambiguitatis necessitas saepe conturbat. sane Graeca verba Graecis accentibus efferimus. in Latinis neque acutus accentus in ultima syllaba poni potest nisi discretionis causa, ut in adverbio pone, ideo ne verbum putetur imperativi modi, neque circumflexus || nisi in ea particula, quae est ergo.

Acutus accentus est nota per obliquum ascendens in dexteram partem /, gravis nota a summo in dexteram partem descendens \, circumflexus nota de acuto et gravi facta ^, longus linea a sinistra in dexteram partem

1 DE TONIS] *Diom. p. 425* 2 Tonos uel accentus *L* 4 paenultimum et antepaenultimum *constanter habent SP*, penultimum et antepenultimum *item constanter L*
 6 gravis poni in eadem — cum circumflexo potest hoc *S* 9 habent *L* ut fax pix nux *L* ut fax pax pix nix nux *l* ut pax pix nux *SP* ut fax pix nix *s* ut pax pix nix *Iulianus* 10 habent *L* 12 circumflectimus *SP* moeta *L* creta ubi uel ambae productae uel posterior syllaba producta fuerit uel ambae correptae acuemus priorem syllabam siue (illa *add. s*) correpta fuerit siue producta ut reges nepus bonus (ut nepos leges *s*) in trisyllabis *S* 13 correpta sit *L* 15 et tetrasyllabis *om. S* 16 Tullius] nullius *s* si uero penultima *L* 20 circumflectitur *S* 24 in interiectionibus autem et *L* 25 accentum legendi uel distinguendi *S* 27 conturbant *L* accentibus melius efferemus in latinis nominibus numquam acutus *L* 29 ut aduergio *L* 32 accentuum notae omissae sunt in *S*, *add. s* 33 longa linea *S* longus uirgula *P*

aequaliter ducta —, brevis virgula similiter iacens, sed panda et contractior \cup , hyphen virgula subiecta versui: hac nota subter posita duo verba, cum ita res exigit, copulamus, ‘ante tulit gressum’ et

Turnus ut ante volans tardum praecesserat agmen.
 5 huic contraria est diastole, dextera pars [quaedam] circuli ad imam litteram adposita: hac nota male cohaerentia discernuntur, ut est ‘ereptae, virginis ira’ et |

viridique in litore conspicitur, sus.

apostrophos item circuli pars dextera, sed ad summam litteram adposita: hac nota deesse ostendimus parti orationis ultimam vocalem, cuius consonans remanet, ut est ‘tanton’ me crimine dignum Duxisti?’ ceterum *δασείαν* et *ψιλήν* apud Latinos h littera vocali addita vel deducta significat.

DE POSITVRIS.

15 Tres sunt omnino positurae vel distinctiones, quas Graeci *θέσεις* vocant, distinctio, subdistinctio, media distinctio. distinctio est, ubi finitur plena sententia: huius punctum ad summam litteram ponimus. subdistinctio est, ubi non multum superest de sententia, quod tamen necessario separatim mox inferendum sit: huius punctum ad imam litteram ponimus. media
 20 distinctio est, ubi fere tantum de sententia superest, quantum iam diximus, cum tamen respirandum sit: huius punctum ad mediam litteram ponimus. in lectione tota sententia periodus dicitur, cuius partes sunt cola et commata [id est membra et caesa]. ||

DE PARTIBVS ORATIONIS.

25 Partes orationis sunt octo, nomen pronomen verbum adverbium participium coniunctio praepositio interiectio. ex his duae sunt principales partes orationis, nomen et verbum. Latini articulum non adnumerant, Graeci interiectionem. multi plures, multi pauciores partes orationis putant. verum ex omnibus tres sunt, quae sex casibus inflectuntur, nomen
 30 pronomen et participium.

I panda a superiori atque contractior P panda et contractior citavit Priscianus p. 1272 3 antetulit] Verg. Aen. VI 677 4 Turnus] Verg. Aen. VIII 47 tardum praecesserat agmen om. L 5 contrarius est L quaedam om. L Diomedes 6 ut est atque erepta euirginis ira L: Verg. Aen. II 413. notas diastoles om. SLP, post virginis et conspicitur add. s 8 viridique] Verg. Aen. VIII 83 9 ad summum litterae L aposita P posita S 11 tanton] Verg. Aen. X 668 12 dasian et psilen L dasian et sylian P dasyan et psylen S dasyan + et psylen + s latinos addita S latinos h littera uocali addita s uocalibus L 15 Tres omnino positurae sunt L: omnino om. P quas graeci thesis LP quas thessis graeci S 16 ubi plena sententia finitur L 17 ad summum litterae L 18 seperatum S separatim P 19 ad imum litterae L 20 distinctio om. S tantundem de S: tantum superest de sententia L 21 ad mediam litterae L 22 dicitur] appellatur L 23 id est membra et caesa om. LP 24 INCIPIVNT PARTES DONATI GRAMMATICI URBS ROMAE FELICITER S INCIPIE EDITIO SECUNDA DE PARTIBVS ORATIONIS P DE NOMINE L 27 adnumerant L

DE NOMINE

Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communiterve significans, proprie, ut Roma Tiberis, communiter, ut urbs flumen. nomini accidunt sex, qualitas comparatio genus numerus figura casus. nomen unius hominis, appellatio multorum, vocabulum rerum est. sed modo nomina generaliter dicimus. |

Qualitas nominum bipertita est. aut enim propria sunt nomina aut appellativa. priorum nominum secundum Latinos quattuor sunt species, praenomen nomen cognomen agnomen, ut Publius Cornelius Scipio Africanus. omnia praenomina aut singulis litteris notantur, ut G P, aut binis, ut Gn, aut ternis, ut Sex. appellativorum nominum species multae sunt. alia enim sunt corporalia, ut homo terra mare, alia incorporalia, ut pietas iustitia dignitas. alia sunt primae positionis, ut mons schola, alia derivativa, ut montanus scholasticus, alia deminutiva, ut monticulus scholasticulus. deminutivorum tres sunt gradus; quorum forma quam magis minuitur, crescit saepe numerus syllabarum. sunt etiam quasi deminutiva, quorum origo non cernitur, ut fabula macula tabula vinculum. sunt nomina tota Graecae declinationis, ut Themisto Calypso Pan; sunt tota conversa in Latinam regulam, ut Polydeuces Pollux, Odysseus Vlixes; sunt inter Graecam Latinamque formam, quae notha appellantur, ut Achilles Agamemno. sunt alia homonyma, quae una appellatione plura significant, ut nepos acies aries: sunt alia synonyma vel polyonoma, ut terra humus, ensis mucro gladius. alia patronymica, ut Atrides Pelides: haec et ab avis et a matribus saepe fiunt. in his quae Graeca sunt, sive masculina fuerint sive feminina, Graecam magis servabimus regulam. horum masculina aut in des exeunt, ut Atrides ab Atreo, aut in ius, ut Pelcius a Pelco, aut in ion, ut Nerion a Nereo; feminina autem aut in is exeunt, ut Atreias, aut in as, ut Pelcias, aut in ne, ut Nerine. sunt etiam ceterica, id est

1 DE NOMINE om. LS 2 Nomen — 377, 2 Mycenae *Dion. p. 305 sqq.* nomen — significans adscripto *Donati nomine citavit Priscianus p. 1243.* 5 *Donatus in arte secunda de nomine 'sed modo nomina generaliter dicimus' Priscianus p. 1169* 7 DE QUALITATE Qualitas S 8 DE PROPRIIS Propriorum S 10 notantur ut G. gaius C. cesar L. lucius C. catillina aut binis ut G. N. gneus S. P. spurius aut ternis ut Sex Sextus R. O. S. roscius S, sed recentiore manu deleta vetere scriptura, ita ut certo cognosci nequeat, quid olim scriptum fuerit. notantur ut g. gaius .c. caesar .i. lucius .c. catilina. aut binis ut gn genus .p. pompeius aut ternis ut sex sextus, rus. rusticius. aut quaternis. ut. sprs. sepscius. mnps. menapius P: cf. *Sergius cod. Lavant. f. 59**. eadem quae ex L recepta sunt legisse videtur Pompeius p. 98 11 DE APPELLATIVIS Appellativorum S: Appellativorum. — 379, 17 inflectere *Consentius p. 2020 sqq.* 13 dirivatiua SP 14 diminutiua SP 15 diminutiivorum SP quantum magis L 16 diminutiua SP 19 pollideuces LS 21 agamemno L agamemnon P agamenon S: cf. *Serv. in Don. p. 1840* quae sub una S significat S 22 terra humus ut .nereon L aut in on, ut Nereon, aut in ion, ut Atrion *Pompeius p. 113* 28 as] ias S: aut in ias ut Atreias *Serv. in Don. p. 1840* pelias corr. pelias S pelias L pelleas P ceterica *Cledonius p. 1891* thetica LP theiga S

possessiva, quae in ius exeunt, ut 'Euandrius ensis', 'Agamemnoniaeque Mycenae'. sunt alia mediae significationis et adiecta nominibus, ut magnus fortis: dicimus enim 'magnus vir' 'fortis exercitus': haec etiam epitheta dicuntur [id est adiectiva]. sunt alia qualitatis, ut bonus
 5 malus; alia quantitatis, ut magnus parvus; alia gentis, ut Graecus Hispanus; alia patriae, ut Thebanus Romanus; alia numeri, ut unus duo; alia ordinis, ut primus secundus: sed primus de multis, de duobus prior dicitur, sicut de duobus alterum dicimus, || de multis alium. sunt alia ad aliquid dicta, ut pater frater; alia ad aliquid qualiter se habentia, ut
 10 dexter sinister: haec et comparativum gradum admittunt, ut dexterior sinisterior. sunt alia generalia; ut corpus animal, alia specialia, ut lapis homo lignum; alia facta de verbo, ut doctor lector, alia participiis similia, ut demens sapiens potens, alia verbis similia, ut comedo palpo contem-
 plator speculator: sed illa comparatione discernuntur, haec casibus.

15 Comparationis gradus sunt tres, positivus comparativus superlativus: positivus, ut fortis, comparativus, ut fortior, superlativus, ut fortissimus. sed comparativus gradus generis est semper | communis. comparantur autem nomina quae aut qualitatem significant aut quantitatem. sed non omnia per omnes gradus eunt. aliquando enim positivus gradus tantum invenitur, ut mediocris; aliquando positivus et comparativus, ut senex senior;
 20 aliquando positivus et superlativus, ut pius piissimus: nam pro secundo gradu magis adverbium ponimus, ut magis pius: aliquando comparativus et superlativus, ut ulterior ultimus; aliquando superlativus tantum, ut novissimus. extra quam formam sunt bonus et malus: dicimus enim bonus
 25 melior optimus, malus peior pessimus. comparatio nominum proprie in comparativo et superlativo gradu est constituta. nam positivus perfectus et absolutus est. saepe autem comparativus gradus praepositur superlativo, ut stultior stultissimo et maior maximo. saepe idem minus a positivo significat, quamvis recipiat comparationem, ut 'mare Ponticum dulcius
 30 quam cetera'. saepe idem pro positivo positus minus significat et nulli comparatur, ut

iam senior, sed || cruda deo viridisque senectus.
 sunt nomina significatione diminutiva, intellectu comparativa, ut grandiusculus maiusculus minusculus. comparativo et superlativo gradui tam

1 Euandrius] *Verg. Aen. X* 394 agamemnoniae *LP: Verg. Aen. VI* 838.
 4 id est adiectiva *om.* *P* id est superposita *L* 5 spanus *S* 10 ut cū dicamus
 dexterior sinisterior *P* non dextrior et sinisterior sed dexterior et sinisterior § 12 lignum
om. L ut dictor factor lector § 13 comedo *S* 15 DE COMPARATIONE Comparationis
 16 *S*: Comparationis gradus tres sunt positivi ut fortis *L* 17 sed] et *L* 19
 exeunt *S* 21 pro secundo gradu *LP* *Consentius p.* 2022 pro comparativo gradu *S*
 24 extra hanc formam *P* *Cledonius p.* 1804 *Consentius p.* 2022 sunt] est *S*
 28 a *om.* *LS, add. is* significat et nulli comparatur quamvis *SP* 29 mare] *Sal-*
lustio tribuunt Servius in Don. p. 1841 *Pompeius p.* 135 alii: cf. *Kritz Sall. hist. fragm.*
p. 232 dulcius quam *S* dulcius est quam *s* 32 iam] *Verg. Aen. VI* 304 34
 gradui *om. LP*

p. 11. 12 L.

p. 1746. 47 P.

aut minus aut minime aut magis aut maxime adici non oportet; adiciuntur autem positivo tantum: dicimus enim tam bonus tam malus, minus bonus minus malus, minime bonus minime malus, magis bonus magis malus, maxime bonus maxime malus. comparativus gradus ablativo casui adiungitur utriusque numeri; sed tunc hoc utimur, cum aliquem vel alieno vel suo generi comparamus, ut 'Hector fortior Diomede' vel 'audacior Troianis fuit' [dicimus autem et 'fortior hic quam ille est']. superlativus autem genetivo tantum plurali adiungitur; sed tunc hoc utimur, cum aliquem suo generi comparamus, ut 'Hector fortissimus Troianorum fuit'. plerumque superlativus pro positivo ponitur et nulli comparatur, ut Iuppiter optimus maximus. interdum comparativus gradus nominativo adiungitur, ut 'doctior hic quam ille est'.

Genera nominum sunt quattuor, masculinum femininum neutrum commune. masculinum est cui numero singulari casu nominativo pronomen vel articulus praepositur hic, ut hic magister. femininum est cui numero singulari casu nominativo pronomen vel articulus praepositur haec, ut haec Musa. neutrum est cui numero singulari casu nominativo pronomen vel articulus praepositur hoc, ut hoc scammum. commune est quod simul masculinum femininumque significat, ut hic et haec sacerdos. sed ex his vel principalia vel sola genera duo sunt, masculinum et femininum. nam neutrum et commune de utroque nascuntur. est etiam trium generum commune, quod omne dicitur, ut hic et haec et hoc felix. est epicoenon vel promiscuum, quod sub una significatione marem ac || feminam comprehendit, ut passer aquila. sunt praeterea alia sono | masculina, intellectu feminina, ut Eunuchus comoedia, Orestes tragoedia, Centaurus navis; alia sono feminina, intellectu masculina, ut Fenestella scriptor, Aquila orator; alia sono neutra, intellectu feminina, ut Phronesium mulier vel Glycerium; alia sono feminina, intellectu neutra, ut poema schema; alia sono masculina, intellectu neutra, ut pelagus vulgus. sunt praeterea nomina in singulari numero alterius generis et alterius in plurali, ut balneum Tartarus caelum porrum caepe locus iocus forum. sunt item nomina incerti generis inter masculinum et femininum, ut cortex silex radix finis stirps pinus pampinus dies. sunt incerti generis inter masculinum et neutrum, ut frenum clipeus vulgus specus. sunt incerti generis inter femininum et neutrum, ut buxus pirus prunus malus: sed

4 casui seruit uel adiungitur L 5 tunc hoc L tum hoc P tunc S 7 et L ut S, om. P 8 hoc om. S 11 gradus om. P iungitur P 13 DE GENERIBUS Genera S 16 ponitur S 22 est epicoenon id est promiscuum P est. epicenon nomen promiscuum L et grece declinationis epicenon ut promiscuum S 23 quod] que S 24 aquilla S 25 Centaurus navis om. L 27 clierium S sophronium s 28 alia — schema om. L 31 locus ioca forum (corr. forum) S lo cus forum P ioca fori nauium L sunt om. L 32 ut cortex radix silex finis stirps dies pinus pampinus sunt P ut radix finis stirps penus dies silex pampinus tribus cortex sunt item L: penus quoque et masculini et femini et neutri invenitur teste Donato et Capro Priscianus p. 713: pinus iuentur Diomedes p. 314 Consentius p. 2026 Pompeius p. 152 34 frenus L 35 prunus] pinus s

neutro fructum, feminino ipsas arbores saepe dicimus. sunt etiam genera
nominum fixa, sunt mobilia. fixa sunt quae in alterum genus flecti non
possunt, ut mater soror pater frater. mobilia autem aut propria sunt et
duo genera faciunt, ut Gaius Gaia, Marcius Marcia, aut appellativa sunt et
tria faciunt, ut bonus bona bonum, malus mala malum. sunt item alia
nec in totum fixa nec in totum mobilia, ut draco dracaena, leo leaena,
gallus gallina; rex regina. sunt alia deminutiva quae non servant genera
quae ex nominibus primae positionis acceperunt, ut scutum scutula scu-
tella, pistrinum pistrilla, canis canicula, rana ranunculus [statua statunculum].

10 Nomen in a vocalem desinens nominativo casu numero singulari aut
masculinum est, ut Agrippa, aut femininum, ut Marcia, aut commune, ut
advena, aut neutrum, ut toreuma; sed tamen Graecum est. nomen in e
vocalem desinens nominativo casu numero singulari aut femininum Grae-
cum est, ut Euterpe, aut neutrum Latinum, ut sedile. nomen in i voca-
15 lem desinens || nominativo casu numero singulari aut neutrum Graecum est,
ut gummi sinapi, aut trium generum est aptoton, ut frugi nihili. nomen
in o vocalem desinens nominativo casu numero singulari aut masculinum
est, ut Scipio, aut femininum, ut Iuno, aut commune, ut pomilio vel pa-
pilio. nomen in u vocalem desinens nominativo casu numero singulari
20 tantum neutrum est, ut cornu genu gelu specu veru. sed haec omnia et
quae in consonantes desinunt et diversas regulas et multiplices habent. |

Numeri sunt duo, singularis et pluralis: singularis, ut hic sapiens,
pluralis, ut hi sapientes. est et dualis numerus, qui singulariter enuntiari
non potest, ut hi ambo, hi duo. sunt etiam nomina numero communia,
25 ut res nubes dies [fines]. sunt semper singularia generis masculini, ut
pulvis sanguis, semper pluralia, ut manes Quirites cancelli; semper sin-
gularia generis feminini, ut pax lux, semper pluralia, ut Kalendae nundi-
nae feriae quadrigae nuptiae scalae scopae; semper singularia generis
neutri, ut pus virus aurum argentum oleum ferrum triticum et fere cetera
30 quae ad mensuram pondusve referuntur, quamquam multa consuetudine
usurpata sint, ut vina mella hordea: sunt semper pluralia eiusdem generis,
ut arma moenia Floralia Saturnalia. sunt quaedam positione singularia,

4 ex se faciunt P 5 tria genera faciunt P 6 nec in toto (totum s) fixa nec in
toto (totum s) mobilia S leo leaena S 7 gallus galina P callus callina S alia om. L
deminutiva SP 8 acceperunt] adueniunt S scutula om. S 9 pristilla P pistrella S
canis canicula S statua statunculum (corr. — lus s) S, om. LP 11 aut com-
mune ut advena om. L 13 graecum aut epicenon ut aquila L 14 Latinum om.
L 16 gumi S, om. L sinapi Ps senapi SL est et aptoton SP aptotum L
18 commune ut pomilio uel papio (corr. papilio l) commune ab epykenon ut pomilio
uel papinio S commune ut pomilio uel papilio aut epiken' ut stelio s commune ut
pumilio P commune ut homo S 20 sed haec omnia nomina P sed et haec nomina
L 22 DE NUMERO Numeri S 23 est et dualis — duo om. L 24 numeri com-
munia P 25 fines om. LP 26 cancelli tragli semper L. cracli est in appendice
Probi p. 440 ed. Vindob.; glari non cracli ib. p. 446 29 ut plumbum pus uirus au-
rum oleum uinum ferrum et fere L ut tus uirus pus aurum argentum oleum ferrum
triticum et fere P 31 ordea S

p. 13. 14 L.

p. 174S. 49 P.

intellectu pluralia, ut populus [conventus] contio plebs: sunt quaedam positione pluralia, intellectu singularia, ut Athenae Cumae Thebae Mycenae.

Figurae nominibus accidunt duae, simplex et composita: simplex, ut doctus potens, composita, ut indoctus impotens. componuntur autem nomina modis quattuor: ex duobus integris, ut suburbanus; ex duobus corruptis, ut efficax municeps; ex integro et corrupto, ut ineptus insulsus; ex corrupto et integro, ut pennipotens nugigerulus. componuntur etiam de compluribus, ut inexpugnabilis inperterritus. in declinatione compositorum nominum animadvertere debemus ea quae ex || duobus nominativis composita fuerint ex utraque parte per omnes casus declinari, ut eques Romanus, praetor urbanus; quae ex nominativo et quolibet alio casu composita fuerint ea parte declinari tantum, qua fuerit nominativus casus, ut praefectus equitum, senatus consultum. providendum est autem ne ea nomina componamus, quae aut composita sunt aut componi omnino non possunt.

Casus sunt sex, nominativus genetivus dativus accusativus vocativus 15
ablativus. ex his | duo recti appellantur, nominativus et vocativus, reliqui obliqui [vel appendices]. ablativum Graeci non habent: hunc quidam Latinum, non nulli sextum casum appellant. est autem nominativus hic Cato, genetivus huius Catonis, dativus huic Catoni, accusativus hunc Catonem, vocativus o Cato, ablativus ab hoc Catone. quidam adsumunt etiam 20
septimum casum, qui est ablativo similis, sed sine praepositione ab; ut sit ablativus casus 'ab oratore venio', septimus casus 'oratore magistro utor'. sunt autem formae casuales sex, ex quibus sunt nomina alia mono-
noptota, alia diptota, alia triptota, alia tetraptota, alia pentaptota, alia hexaptota. sunt praeter haec aptota, quae neque per casus neque per 25
numeros declinantur, ut frugi nihili nequam fas nefas nugas. de qua forma sunt etiam nomina numerorum a quattuor usque ad centum. nam ab uno usque ad tres per omnes casus numeri declinantur, et item a ducentis et deinceps praeter mille. sunt nomina, quorum nominativus in usu non est, 30
ut si quis dicat hunc laterem vel ab hac dicione. item per ceteros casus
nomina multa deficiunt. sunt praeterea nomina, quorum alia genetivum casum trahunt, ut ignarus belli, securus amorum; alia dativum, ut inimicus malis, congruus paribus; alia accusativum, sed figurate, ut exosus bella,

1 conventus om. LP 3 DE FIGURIS Figurae S: Figurae — 8 inperterritus Diom. p. 276
ut doctus potens Ps Consentius p. 2031 ut doctus prudens S ut potens L
4 ut indoctus impotens Ps Consentius ut indoctus imprudens S ut impotens L 7 pin-
nipotens SP nugigerulus P de compluribus LP Diomedes ex pluribus Sp.
8 DE CONEXIS NOMINIBUS In declinatione compositorum S: In declinatione — 14 possunt
Diom. p. 288 10 ex utraque parte om. SP 11 et ex quolibet LP 12 fuerit no-
minativus casus Ps fuerit nominativus L fuerunt nominativi casus S 14 omni modo
corr. omnino S 15 DE CASIBUS Casus S 17 vel appendices S, om. LP 18 La-
tinum] septimum S 23 DE FORMIS CASUUM Sunt autem S 26 nefas S de qua — 29
mille Diom. p. 288; de qua L Diomedes Consentius p. 2034 ex qua Cledonius p. 1901
in qua SP 30 vel om. P, ut S 31 deficiunt ut sponte tabo natu P nomina
om. S 32 amorum Lp Diomedes p. 292 Consentius p. 2035 armorum Pl armorum
S: cf. Verg. Aen. I 350 Sergius cod. Lavant. f. 68

praescius futura; alia ablativum, ut secundus a Romulo, alter a Sylla; alia septimum casum, ut dignus || munere, inactus virtute.

Omnia nomina ablativo casu singulari quinque litteris vocalibus terminantur, sed ea dumtaxat quae non sunt aptota: in illis enim regula non tenetur. quaecumque nomina ablativo casu singulari a littera fuerint terminata, genitivum pluralem in rum syllabam mittunt, dativum et ablativum in is, ut ab hac Musa, harum Musarum, his et ab his Musis. necesse est autem contra hanc regulam declinentur ea nomina, in quibus genera discernenda sunt, ut ab hac dea, harum dearum, his et ab his deabus, ne, si deis dixerimus, deos, non deas significare videamur. quaecumque nomina ablativo casu singulari e littera correpta fuerint terminata, genitivum pluralem in um syllabam mittunt, dativum, et ablativum in bus, ut ab hoc pariete, horum parietum, his et ab his parietibus. contra hanc regulam invenimus ab hoc vase, horum vasorum, his et ab his vasis. si vero e producta fuerint terminata, genitivum pluralem in rum syllabam mittunt, dativum et ablativum in bus, ut ab hac re, harum rerum, his et ab his rebus; et haec regula proprie feminini generis putatur. quaecumque nomina ablativo casu singulari i littera fuerint terminata, genitivum pluralem in ium syllabam mittunt, dativum et ablativum in bus, ut ab hac puppi, harum puppium, his et ab | his puppiibus. huius modi nomina casum accusativum pluralem propter differentiam melius in is quam in es syllabam terminant, ut has puppis navis clavis. eorum autem nominum, quae genitivo casu plurali in ium syllabam exire possunt, trina regula est: una eorum est, quae nominativo casu singulari n et s litteris terminantur, ut mons montium; altera eorum, quae ablativo casu singulari e correpta finiuntur et feminina sunt, ut ab hac clade harum cladium [caede caedium]; tertia eorum, || quae ablativo casu singulari i littera terminantur, ut ab hac resti harum restium. sed haec regula etiam accusativum casum singularem interdum per i litteram profert, ut hanc restim, hanc puppim. horum multa cernimus consuetudine commutata. quaecumque nomina ablativo casu singulari o littera fuerint terminata, genitivum pluralem in rum syllabam mittunt, dativum et ablativum in is, ut ab hoc docto horum doctorum his et ab his doctis. contra hanc regulam invenimus ab hac domo domorum domibus et ab hoc iugero iugerorum iugeribus. sed scire

3 DE OMNIBUS NOMINIB: ABLAT CASU Omnia S: Omnia — 379, 9 existimet *Diom.* p. 279 sqq. 4 dumtaxat om. *SP.* 8 contra hanc regulam declinentur *Cledonius* p. 1902 ut contra hanc regulam declinentur *LS* contra hanc regulam ut declinentur *P* contra hanc regulam declinari *S* 10 ne — videamur] sed — videmur *L.* si diis *LS* non deā *S* 14 invenimus ut ab *SP* 17 rebus ab hac specie harum specierum his et ab his speciebus sed haec *P* 22 post clavis in *ε* addita sunt haec, quia puppim nauim clauim et non puppem nauem clauem: eadem videntur fuisse in *P*, sed postea deleta 23 quae genitivum casum pluralem in ium *S* 24 una eorum *L* *Diomedes* p. 282 prima eorum *P* prima erum *S* quae nominativibus singularis n et s litteris terminant *S* 25 e correptum finitur feminina *S* 26 caede caedium om. *LP*, ab hac caede harum caedium superscripta sunt in *P* 29 per i et m litteram *P* refert *S* puppim hanc turrim *P* 33 invenimus ut ab hac domo *S* 34 domo domuum domibus et ab

p. 15. 16 L.

p. 1751. 52 P.

debemus multa quidem veteres aliter declinasse, ut ab hac domu harum domuum domibus et ab hoc iugere iugerum iugeribus, verum euphoniā in dictionibus plus interdum valere, quam analogiam vel regulam praeceptorum. quaecumque nomina ablativo casu singulari u littera fuerint terminata, genetiuum pluralem in uum syllabam mittunt, geminata u littera, 5 datiuum et ablatiuum in bus, ut ab hoc fluctu horum fluctuum his et ab his fluctibus. nam nihil necesse est retinere u litteram et fluctibus dicere, cum artubus necessitate dicamus, nequis nos artes, non artus significare velle existimet.

In hanc regulam non veniunt, ut dictum est, aptota nomina, ut est 10 fas nefas nequam, nihili nugas; non veniunt tantum pluralia, ut Saturnalia Vulcanalia Conpitalia; non veniunt quae a Graecis sumpsimus, ut emblema epigramma stemma poema schema: nam huius formae nomina veteres etiam feminino genere declinabant. in his regulis analogia vel ex- 15 conlatione positiuorum nominum vel ex deminutione cognoscitur. meminerimus autem Graeca nomina ad Graecam formam melius declinari, etsi illa non nulli ad Latinos casus conantur inflectere. duodecim autem omnino litteris nominatiuo casu singulari Latina nomina || terminantur, uocalibus 20 quinque, semiuocalibus sex, muta una, a e i o u l m n r s x t, ut tabula sedile frugi ratio genu mel scammum flumen arbor flos nox caput. adiciunt quidam c, ut allec lac.

DE PRONOMINE.

Pronomen est pars orationis, quae pro nomine posita tantundem paene 25 significat personamque interdum recipit. pronomini accidunt sex, qualitas generis numerus figura persona casus.

Qualitas pronominum bipertita est. aut enim finita sunt pronomina aut infinita. finita sunt quae recipiunt personas, ut ego tu ille; infinita sunt quae non recipiunt personas, ut quis | quae quod: sunt etiam pronomina minus quam finita, ut ipse iste. sunt praepositiva, ut quis hic; sunt subiunctiva [vel relativa], ut is idem. sunt alia gentis; ut cuias: 30

hoc iugero iugerum iugeribus sed L 1 ut ab hac domo arum domorum S 2 uerum meminerimus euphoniā P 6 fluctu orum fluctuum his et ab his fluctibus — fluctibus s: fructu etc. videtur fuisse in S 9 extimet S 11 nefas S, om. L nugas om. S 12 vulganalia corr. vulcanalia S 13 stegma S 14 in his autem regulis p 15 deminutione SP 18 uocalibus quinque a e i o u semiuocalibus sex l m n r s t x (s x muta una t s) S. eum ordinem, qui est in LP, secutus est Cle- r donius p. 1904 20 flos] os S flos s 21 ut allec lac L ut lac et allec P ut allec uel . . . lac S, ut videtur, ut lac allaec s ut allec vel lac vel lacte Cle- r donius p. 1904 22 DE PRONOMINE] Diom. p. 316 sqq. 26 DE QUALITATE Qualitas S bipertita L et Donatus in arte minore duplex SP 28 quod] quid s etiam om. S 30 subiunctiua ut is idem LP subiunctiua uel relatiua ut qui. (ut qui is s) idem S subiunctiua ut qui Cle- r donius p. 1907 subiunctiua ut is tantus Diomedes p. 317: is 'pronomi- men articulare subiunctiuum vel relatiuum' dixit idem p. 319, 'subiunctiuum vel relati- uum' ipse Donatus in arte minore. cuias nostras cuiatis. nostratis P: idem lege- runt Cle- r donius p. 1907 et Pompeius p. 245: cf. Serv. in Don. p. 1847

nostras, cuiates nostrates; alia ordinis, ut quotus totus; alia numeri, ut quot tot [sed si per d scribatur, pronomen personale est; si per t, numeri]; alia ad aliquid finita, ut meus tuus illius: haec etiam possessiva dicuntur: alia ad aliquid infinita [quae nec personam nec locum nec tempus designant], ut cuius cuia cuium. sunt item alia qualitatis, ut qualis talis; alia quantitatis, ut quantus tantus. sunt alia demonstrativa, quae rem praesentem notant, ut hic haec hoc; alia relativa, quae rem absentem significant, ut is ea id: sunt alia magis demonstrativa, ut eccum eccam ellum ellam.

10 Genera pronomibus, ita ut nominibus, accidunt paene omnia: masculinum, ut quis, femininum, ut quae, neutrum, ut quod, commune, ut qualis talis, trium generum, ut ego tu.

Numerus pronomibus accidit uterque, singularis, ut iste, pluralis, ut isti. sunt etiam numero communia, ut qui quae: dicimus enim qui
15 vir et qui viri, quae mulier et quae mulieres. sunt pronomina tota singularia, ut meus tuus [suus], tota || pluralia, ut nostri vestri; ex parte singularia, ut mei tui, ex parte pluralia, ut noster vester.

Figura etiam in pronomibus duplex est. aut enim simplicia sunt pronomina, ut quis; aut composita, ut quisquis. composita pronomina secundum formam nominum ex ea parte declinantur, qua pronomen fuerit casus nominativi. cuius rei exempla sunt haec, quisquis [quisnam] quispiam aliquis [et cetera]. nam idem, quod constat ex duobus corruptis, cum producitur, masculinum pronomen est, cum corripitur, neutrum; ut hic correptum pronomen est, productum adverbium loci.

25 Personae finitis pronomibus accidunt tres, prima, ut ego, secunda, ut tu, tertia, ut ille. sed persona prima et secunda generis sunt omnis; et persona prima in hoc pronomine, cum est numeri singularis, non habet vocativum casum, pluralis vero habet.

Casus item pronominum sex sunt, nominativus hic, genetivus huius,
30 dativus huic, accusativus hunc, vocativus o, ablativus ab hoc. sunt pronomina quae non per omnes casus declinantur, ut eccum eccam, ellum ellam, cuius cuia cuium, cuiatis nostralis. sunt etiam sine nominativo et vocativo, ut sui sibi se a se: haec etiam numeri sunt communis. sunt

2 sed — numeri om. LP personale S impersonale s 3 alia ad aliquid finita — dicuntur post alia ad aliquid infinita — cuium habent SP illius LS et, ut videtur, P suus sp 4 quae — designant om. LP 5 cuius cuias cuium S 6 alia magis demonstrativa S 9 illum illam S ellum ellam s ellam om. LP 10 DE GENERIBUS Genera S paene] fere L 12 ego tu sui s 13 DE NUMERO Numeri pronomibus accidunt uterque S 14 numeri communia P 16 suus om. LP 18 DE FIGURA Figura S 19 ut quisquis Nam composita L 20 ex om. S qua fuerit nominativus casus L 21 quisnam om. LP 22 et cetera om. LP 25 DE

PERSONIS Personae S 26 sed . . persona S sed hic persona L 28 plurali uerom habet S pluralis habet P pluralem habet L 29 DE CASIB; Casus S 31 ellum — nostralis om. L 32 cuius cuias cuium S 33 haec etiam et in numeris communia sunt. sunt L

p. 16. 17 L.

p. 1753 51 P.

item sine vocativo, ut ego, mei vel mis, mihi, me, a me. nullum autem pronomen recipit comparationem, quamvis et qualitatem significet et quantitatem.

Inter pronomina et articulos hoc interest, quod pronomina ea putantur, quae, cum sola sint, vicem nominis complent, ut quis iste ille; articuli vero cum [pronominiibus aut] nominibus aut participiis iunguntur, ut hic huic huic o ab hoc, et pluraliter hi horum his hos | o ab his. haec eadem pronomina et pro articulis et pro demonstratione ponuntur. neuter uter unus [omnis] alter alius ullus ambo uterque sunt qui || nomina, sunt qui pronomina existiment, ideo quod articulis in declinatione non indigent.

DE VERBO.

Verbum est pars orationis cum tempore et persona sine casu aut agere aliquid aut pati aut neutrum significans. verbo accidunt septem, 15 qualitas coniugatio genus numerus figura tempus persona.

Qualitas verborum in modis est et in formis. modi autem sunt, ut multi existimant, septem, indicativus, qui et pronuntiativus [dicitur], ut lego, imperativus, ut lege, promissivus, ut legam: sed hunc nos modum non accipimus: optativus utinam legerem, coniunctivus cum legam, infinitivus legere, impersonalis legitur. hunc quidam modum pro genere ac significatione verbi accipiunt, cuius verba aut in tur exeunt aut in it aut in et. sed quae in tur et in it exeunt, haec ab indicativo oriuntur, ut lego legitur, contingo contingit. quae in et exeunt, duas formas habent: alia enim ab indicativo veniunt, ut misereor miseret; alia a se oriuntur, 25 ut pudet taedet paenitet libet. qualitas verborum etiam in formis est constituta, quas formas alii verborum generibus vel significationibus admiscent. formae igitur sunt quattuor, perfecta meditativa frequentativa inchoativa: perfecta, ut lego; meditativa, ut lecturio; frequentativa, ut lectito; inchoativa, ut fervereo calesco. sed frequentativa verba semper primae coniugationis sunt. inchoativa non per omnia tempora declinantur, quia quae

1 item] etiam S 2 significat S significant s 4 quod] quae corr. quod S
5 implent S complent s articulis vero quae (corr. quod) pronominiibus S 6 cum
nominibus aut pronominiibus L adiunguntur. S adiungitur corr. adiunguntur P
ut om. S 8 ponimus L: ponuntur de incertis pronominiibus neuter S 9 omnis
om. LP 10 existiment L Cledonius p. 1910 existimant P existimant S ideo
quod] atque ideo L 13 verbum quid est? secundum Donatum pars orationis cum
tempore et persona sine casu Priscianus p. 1245 18 existimant S exaestimant P
dicitur om. LP 20 coniunctivus S 21 sed hunc L 25 misereor miseret S
misereor miseret s Consentius p. 2058 26 paenitet om. LP libet quamvis dixerint
veteres pudeo taedeo P: quamvis veteres dixerint pudeo taedeo peniteo in margine add.
s: eadem legisse videtur Pompeius p. 273 qualitas — 382, 9 quiesco Consent. p. 2062
sq. 27 miscant LP 28 DE FORMIS VERBORUM Formae igitur quattuor sunt perfecta
meditativa inchoativa frequentativa S formae igitur sunt quattuor nam et in his graeca
lingua deficit P: cf. Consent. p. 2062 29 inchoativa ut fervereo calesco frequentativa
ut lectito S

inchoantur praeteritum tempus non habent, et oriuntur a neutralibus verbis. sunt etiã frequentativa de nomine venientia, ut patrisat graecissat; sunt quasi diminutiva, quae a perfecta forma veniunt, ut sorbillo sugillo; sunt sine origine || perfectae formae, ut pitisso vacillo. et frequentativa
5 saepe in tres gradus ducunt verbum, ut curro curso cursito, saepe in duos tantum, ut volo volito. sunt verba inchoativis similia, quae inchoativa non esse temporum consideratione pernoscimus, ut conpesco conpescui. sunt item alia inchoativa, quae a perfecta forma veniunt, ut horreo horresco; sunt quae originem sui non habent, ut consuesco quiesco.

10 Coniugationes verbis accidunt tres, prima secunda tertia. prima est quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari secunda persona verbo activo et neutrali a productam habet ante novissimam litteram, passivo communi et deponenti ante novissimam syllabam, ut voco vocas, vocor vocaris; et futurum tempus eiusdem modi in bo et in bor syllabam
15 mittit, ut voco | vocabo, vocor vocabor. secunda est quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari secunda persona verbo activo et neutrali e productam habet ante novissimam litteram, passivo communi et deponenti ante novissimam syllabam, ut moneo mones, moneor moneris; et futurum tempus eiusdem modi in bo et in bor syllabam mittit, ut mo-
20 neo monebo, moneor monebor. tertia est quae indicativo modo tempore praesenti numero singulari secunda persona verbo activo et neutrali i interdum correptam interdum productam habet ante novissimam litteram, passivo communi et deponenti pro i littera e correptam vel i productam habet ante novissimam syllabam, ut lego legis, legor legeris, audio audis,
25 audior audiris; et futurum tempus eiusdem modi in am et in ar syllabam mittit, ut lego legam, legor legar, audio audiam, audior audiar. est altera species tertiae coniugationis, quae i producta enuntiatur: hanc non nulli quartam coniugationem putant, quod futurum tempus in am et in bo, in ar et in bor syllabam || mittit, ut servio servis serviam serviho, vincior
30 vinciris vinciar vincibor. quod quidam refutantes negant in bo et in bor rite exire posse tertiam coniugationem, nisi in eo verbo quod in prima persona indicativi modi temporis praesentis numeri singularis e ante o habuerit, ut eo queo eam queam ibo quibo et a passivo queor quear vel quibor, et siqua sunt similia.

1 a neutrali verbo S 2 sunt etiã frequentativa — 6 volito *Diom.* p. 336
4 patrisso *corr.* pitisso S et frequentativa forma saepe in tres gradus deducit verbum
L: *cf. Consent.* p. 2063 5 deducunt P *Diomedes* p. 336 ducunt Sp duas S
6 sunt verba — 9 quiesco *Diom.* p. 335 7 pernoscimus L *Diomedes* dinuscimus *corr.*
dinoscimus S cognoscimus P 8 item alia] etiã S 10 DE CONIUGATIONE Con-
iugationes S: Coniugationes — 34 similia *Consent.* p. 2069 sq. 12 productum P
14 uisdam S huiusdem s 17 productum SP 21 interdum correptum (*corr.* -am)
interdum productum (*corr.* -am) S interdum productam (-um P) interdum correptam
(-um P) LP 23 e correptum (*corr.* -am S) uel i productum (*corr.* -am S) habet SP
e correptam habet uel i productam L 25 huiusdam S eiusdem s 27 qui (quae i)
i producta L quae i producto (-ta p) P quae in i producto (-ta s) S 28 quod futurum
LP *Consentius* p. 2070 quae futurum S in am et in bo et in ar et in bor L in am
et in ar in bo et in bor SP 30 quae quidam S 33 queor quear ibor quibor S

p. 18. 19 L. -

p. 1756. 57. P.

Genera verborum, quae ab aliis significationes dicuntur, sunt quinque, activa passiva neutra deponentia communia. activa sunt quae o littera terminantur et accepta r littera faciunt ex se passiva, ut lego legor. passiva sunt quae r littera terminantur et ea amissa redeunt in activa, ut legor lego. neutra sunt quae o littera terminantur et accepta r littera Latina non sunt, ut sto curro. sunt etiam neutra quae i littera terminantur, ut odi novi memini: sunt item quae in um syllabam desinunt, ut sum prosum; item quae in t litteram exeunt [et impersonalia dicuntur], ut pudet taedet paenitet libet. sed haec et similia defectiva existimanda sunt. deponentia sunt quae r littera terminantur et ea amissa Latina non sunt, ut convivor conluctor. communia sunt quae r littera terminantur et in duas formas cadunt, patientis et agentis, ut scrutor criminator: dicimus enim scrutor te et scrutor a te, criminator te et criminator a te. sunt verba extra hanc regulam, quae inaequalia dicuntur, ut soleo facio fido volo. sunt quae declinari rite non possunt, ut cedo ave faxo sis amabo inquit inquam quaeso aio. sunt etiam monosyllaba, quae ideo sola producta sunt, ut sto do flo no. sunt verba incertae significationis, ut tondeo lavo fabrico punio munero partio populo adsentio adulo lucto auguro: haec enim omnia et in o et in r littera finiuntur, et his verbis tempora participiorum || accidunt paene omnia. sunt item verba quae componere possumus, ut pono traho, repono retrahio; sunt quae non possumus, ut aio quaeso.

1 DE GENERE Genera S: Genera — 21 paene omnia *Consent. p. 2052 sqq.* 2 communia deponentia SP deponentia ante communia ponunt *Consentius p. 2052 et Pompeius p. 208* 4 admissa S 6 neutralia quae L quae neutra S 8 prosum sunt item L: item quae t littera exeunt ut pudet taedet paenitet *Cledonius p. 1915: cf. Serv. in Don. p. 1849 et om. S* 9 libet *om. P* libet oportet L existimanda (exaestimanda P) 14 sunt praeterea neutra verba et (ut P) passiva (praeterea neutro passiva S) ut est gaudeo gaudis sum soleo solitus sum (audeo ausus sum fido factus sum fido sisus sum add. S) deponentia LP: cf. *Serv. in Don. p. 1849: Consent. p. 2054. ea quae de verbis neutropassivis interposita sunt in S addidit etiam s, non legit Pompeius p. 303. existimanda sunt. communia sunt quae r littera terminantur et in duas formas (cadunt add. s) patientis et agentis ut scrutor criminator dicimus enim scrutor te et scrutor a te criminator te et criminator a te (deponentia sunt quae r littera terminantur et ea r amissa latina non sunt ut convivor conluctor communia sunt quae r littera terminantur et in duas formas cadunt patientis et agentis ut scrutor criminator dicimus enim scrutor te et scrutor a te criminator te et criminator a te add. s deleta veteri scriptura, in qua quid olim fuerit non constat, sed pauciora fuisse adparet) sunt verba extra hanc regulam LP 15 medeor edo 14 extra hanc regulam S *Cledonius p. 1915* extra has regulas LP 15 medeor edo reddo pando nolo uolo P medeor pando edo volo nolo L 16 ut cedo ave faxo sis amabo inquit inquam quaeso aio L ut cedo ave faxo sis inquit inquam quaeso aio S 17 monosyllaba quae ideo sola producta sunt L monosyllaba P amabo] ambo S 17 monosyllaba quae ideo sola producta sunt P monosyllaba quae quae in declinatione etiam contra regulam producta sunt S 18 non om. ductae (quae in declinatione etiam extra regulam sola producta s) sunt S 18 non om. LP tundo labo fabrico punio munio pario populo adsentio adulo luctor auguro S tondeo labo fabrico punio munio munero partio populo adsentio adulo luctor auguro S tondeo lavo fabrico punio munio munero partio populo assentio adulo adiuvio auguro L tondeo (corr. tondeo) lavo fabrico punio munio munero partio populo assentio adulo adiuvio lucto auguro P 20 enim om. S omnia verbo (corr. verba l) et in o L r littera S auguro P 20 enim om. S omnia verbo (corr. verba l) et in o L r littera S or litteras s r litteris LP 22 non possumus L *Cledonius p. 1917* non possunt SP*

Numeri verbis accidunt duo, singularis et pluralis: singularis, ut lego, pluralis, ut legimus; item secundum quosdam dualis, ut legere.

Figurae verborum duae sunt, simplex et composita. aut enim simplicia sunt verba, ut scribo, aut composita, ut describo. componuntur autem verba quattuor modis, sicut ceterae partes orationis: ex duobus corruptis, ut officio; ex duobus integris, ut obduco; ex corrupto et integro, ut alligo; ex integro et corrupto, ut defringo. sunt verba composita quae simplicia fieri possunt, ut repono distraho; sunt quae non possunt, ut suspicio compleo.

Tempora verbis accidunt tria, praesens praeteritum et futurum: praesens, ut lego, praeteritum, ut legi, futurum, ut legam. sed praeteriti temporis differentiae sunt tres, imperfecta perfecta plusquamperfecta: imperfecta, ut legebam, perfecta, ut legi, plusquamperfecta, ut legeram. ergo in modis verborum quinque tempora numerabimus, praesens, praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum, futurum.

Personae verbis accidunt tres, prima secunda tertia. prima est quae dicit, lego, secunda cui dicitur, legis, tertia de qua dicitur, legit. et prima persona non eget casu, sed admittit plerumque nominativum, ut verberor innocens, liber servio: secunda persona trahit casum vocativum, ut verberaris innocens, liber servis: tertia trahit nominativum, ut verberatur innocens, liber servit: etiam verba impersonalia, quae in tur exeunt, casui serviunt ablativo, ut geritur a me a te ab illo: quae in it exeunt, casui serviunt dativo, ut contingit mihi tibi illi: quae vero in it exeunt, ea modo dativo modo accusativo || casui serviunt; dativo, ut libet mihi tibi illi, accusativo, ut decet me te illum. sunt verba praeterea, quorum alia genetivi casus formulam servant, ut misceor reminiscor, alia dativi, ut maledico suadeo, alia accusativi, ut accuso invoco, alia ablativi, ut abscedo avertor, alia septimi casus, ut fruor potior.

Omnia verba modi indicativi temporis praesentis numeri singularis primae personae aut e aut i aut u ante o habent. si autem vocalem ante o litteram non habebunt, exceptis f et k et q ceteras omnes Latinas recipiunt consonantes, ut sedeo lanio inruo libo voco vado lego traho in-

1 DE NUMERO Numeri S: Numeri — 9 compleo *Consent.* p. 2066 sq. singularis et pluralis *om.* L 3 DE FIGURA Figurae S simplex et composita *om.* LP 4 describo S describo s 5 autem] etiam LP sicut] ut LP ex duobus corruptis — defringo *om.* L 6 officio P abduco P 8 distraho L 9 suscipio LS 10 DE TEMPORIBUS Tempora S praesens praeteritum et futurum *om.* P 11 sed *om.* S 12 imperfecta perfecta plusquamperfecta *om.* L 14 numerabimus *corr.* numerabimus P numerabimus S enumerabimus L numeramus *Cledonius* p. 1917 17 DE PERSONA Personae verborum S: Personae — 26 decet me te illum *Consent.* p. 2067 sq. 18 secunda que dicit S secunda cui dicitur s tertia que dicit S tertia de qua dicitur s 19 sed persona prima LP 21 servus liber S 22 servit liber S etiam L *Cledonius* p. 1917 sunt etiam SP quin etiam s 23 et casui Ps: et *om.* S quae vero in it S 26 sunt — 29 potior *Consent.* p. 2074 30 numeri singularis *om.* S 32 latinas recipiunt consonantes LP latinas consonantes recipiunt S: latinas recipiunt *Cledonius* p. 1918 33 lego] ago S

p. 20 L.

p. 1758. 59 P.

pello amo cano scalpo curro lasso peto texo. his accedunt i et u pro consonantibus, ut aio adiuvo: nam triumpho per p et h scribitur. k etiam o litterae non praepositur. item q sine u praeferrri o litterae non potest.

Sunt verba defectiva alia per modos, ut cedo, alia per formas, ut facesso, alia per coniugationes, ut adsum, alia per genera, ut soleo, alia per numeros, ut faxo, alia per figuras, ut impleo, alia per tempora, ut fero, alia per personas, ut [cedo facesso adsum soleo faxo impleo fero] edo. verba quoque impersonalia cum per omnes modos declinari possunt, inveniuntur quaedam defectiva, ut liquet miseret.

DE ADVERBIO.

10

Adverbium est pars orationis, quae adiecta verbo significationem eius explanat atque inplet, ut iam faciam vel non faciam. adverbia aut a se nascuntur, ut heri hodie nuper, aut ab aliis partibus orationis veniunt: a nomine || appellativo, ut doctus docte; a proprio, ut Tullius Tulliane; a vocabulo, ut ostium ostiatim; a pronomine, ut meatim tuatim; a verbo, 15 ut cursim strictim; a nomine et verbo, ut pedetemptim; a participio, ut indulgens indulgenter. a nomine venientia aut in a exeunt, ut una; aut in e productam, ut docte; aut in e correptam, ut rite; aut in i, ut vesperi; aut in o productam, ut falso; aut in o correptam, ut modo; aut in u, ut noctu; aut in l, ut semel; aut in m, ut strictim; aut in r, ut 20 breviter; aut in s, ut funditus. adverbia quae in e exeunt produci debent praeter illa quae aut non comparantur, ut rite; aut comparationis regulam non servant, ut bene male: faciunt enim bene melius optime, male peius pessime: aut ea quae a nomine verbove non veniunt, ut inpune saepe. ceterum facile et difficile, quae ut adverbia ponuntur, nomina 25 potius esse dicenda sunt [nomina] pro adverbiiis posita, ut est 'torvum clamat', 'horrendum resonat'. ergo adverbia, quae in e productam exeunt, ab eo nomine veniunt, quod dativo casu o littera terminatur, ut

1 sculpo LP accedunt s accidunt LSP 2 k o litterae non praepositur LP k et q litterae non praepositur P k et o litterae non potest praeponi delete et S, k et jo littera non praepositur codex Cledonii p. 1918 ii. q. sine u praeferrri o littera (litterae s) non potest S item sine u praeferrri o littera non potest codex Cledonii p. 1918: fortasse item sine u proferri q littera non potest 3 praeferrri] praeponi L 4 DE VERBIS DEFECTIVIIS Sunt verba alia defectiva per S 5 ut soleo L ut gaudeo soleo P ut gaudeo S 6 ut compleo P 7 cedo — fero om. L facisso S facesso s 8 possint Cledonius p. 1919 10 DE ADVERBIO] Diom. p. 398 sqq. 12 explanat atque inplet Sergius cod. Lavant. f. 68* aut complet aut minuit atque explanat L aut complet aut minuit P Cledonius p. 1919 aut complet aut mutat aut minuit s: in S quid fuerit ante correctorem non adparet 13 nuper om. LP 18 in e producta L in e productum S 19 in o correpta L in e correptum S 20 strictim] paulatim S 22 quae aut non con- in o correpta L in o correptum S 20 strictim] paulatim S 22 quae aut non con- parantur LPs: aut om. S Cledonius p. 1920 24 a nomine et verbo L 25 nomina potius esse dicenda Sunt nomina L nomina potius esse dicenda... sunt nomina S, ubi in litura videtur fuisse nam, pro quo sunt scripsit s, nomina dicenda sunt esse super- scripto potius post nomina P nomina potius esse dicenda sunt codex Cledonii p. 1922 26 torvum] Verg. Aen. VII 399 27 in e producta L in e productum S 28 quae dativo casu singulari o littera terminantur S

p. 20. 21 L.

p. 1759. 60 P.

huic docto docte [et huic sedulo sedule]: quae in r exeunt, ab eo nomine veniunt, quod dativo casu i littera terminatur, ut huic agili agiliter. contra quam regulam multa saepius usurpavit auctoritas. nam quaedam, ut diximus, et in dativo casu [in o] permanent et adverbia [similiter] faciunt, ut falso sedulo; quaedam [multa] contra faciunt, ut huic duro non dure, sed duriter.

Adverbio accidunt tria, significatio comparatio figura. significatio adverbiorum in hoc cernitur, quia sunt adverbia loci, ut hic; temporis, ut hodie nuper; numeri, ut semel | bis; negandi, ut non; adfirmandi, ut etiam quinni; demonstrandi, ut en ecce; optandi, ut utinam; hortandi, ut eia; ordinis, ut deinde; interrogandi, ut cur quare quamobrem; similitudinis, ut quasi ceu; qualitatis, ut docte pulchre; quantitatis, ut multum parum; dubitandi, ut forsitan fortasse; personalia, || ut mecum tecum secum nobiscum vobiscum; vocandi, ut heus; respondendi, ut heu; separandi, ut seorsum; iurandi, ut edepol, ecastor, hercle, medius fidius; eligendi, ut potius immo; congregandi, ut simul una; prohibendi, ut ne; eventus, ut forte fortuito; comparandi, ut magis vel tam. sunt item adverbia infinita, ut ubi quando; sunt finita, ut hic modo. adverbia loci duas species habent, in loco et ad locum [significantes]: in loco, ut intus foris, ad locum, ut intro foras. dicimus enim intus sum, foris sum, intro eo, foras eo. adiciunt quidam de loco, quod sic dicitur quasi in loco, ut intus exeo, foris venio. adiciunt quidam etiam per locum, ut hac illac. heus et heu interiectiones multi, non adverbia putaverunt, quia non semper haec sequitur verbum.

Comparatio accidit adverbio, quia hic quoque comparationis gradus sunt tres, positivus comparativus superlativus: positivus, ut docte, comparativus, ut doctius, superlativus, ut doctissime. et quoniam adverbia quoque sunt, quae per omnes gradus ire non possunt, ideo his ad augendam significationem pro comparativo et superlativo magis et maxime coniungimus, ad minuendam minus et minime. quem ad modum comparantur, ita et diminuuntur adverbia: a positivo, ut primum primulum, longe longule; a comparativo, ut melius meliuscule, longius longiuscule. a superlativo vel nulla exempla vel rara sunt.

1 et huic sedulo sedule om. L 2 que dativo casu singulari i littera terminantur
 4 in o om. LP: in dativo casu manent et adverbia faciunt Cledonius p. 1922 ad-
 verbum SP adverbia s similiter om. LP 5 quaedam multa S Cledonius p. 1923
 et delete quaedam P: multa om. L 7 figura DE SIGNIFICATIONE Significatio S
 8 cernitur L Cledonius p. 1923 discernitur SP 9 ut hodie nunc cras nuper P
 adfirmandi S 10 quinni L Cledonius p. 1923 quidni SP 11 quare om. L
 13 parum Lp paruum P parvum S 14 secum om. L heus Ps eius L eos S
 eu LS seperandi S 15 ecastor Cledonius p. 1923 castor LSP ercle S her-
 cule L 16 elegendi SP ne] sine corr. ne S 19 significantes om. LP 21
 quasi] tamquam S 23 heus et eu S 24 haec sequitur L Cledonius p. 1925 ex-
 sequitur P sequitur S 25 hic quoque DE COMPARATIONE comparacionis S 26 posi-
 tivus comparativus superlativus om. L 30 quemammodum L 31 a positivo om.
 S, add. s primule SP 33 rara L praras expuncto p S perrara P

p. 21. 22 L.

p. 1760. 61 P.

Figurae adverbiorum duae sunt. aut enim simplicia sunt adverbia, ut docte prudenter, aut composita, ut indocte imprudenter. componuntur etiam adverbia modis quattuor.

Sunt multae dictiones dubiae inter adverbium et nomen, ut falso; inter adverbium et pronomen, ut qui; inter adverbium et verbum, ut pone; inter adverbium et participium, ut profecto; inter adverbium et coniunctionem, ut quando; inter adverbium et praepositionem, || ut propter; inter adverbium et interiectionem, ut heu. horum quaedam accentu discernimus, quaedam sensu. sunt [item] adverbia loci, quae imprudentes putant nomina: in loco, ut Romae sum; de loco, ut Roma venio; ad locum, ut Romam pergo. his praepositio non anteponitur, quae provinciis locis regionibusve adici solet, quia de significatione nominis non recedunt, ut de Africa venio, ad Siciliam pergo, in Italia sum. praepositio separatim adverbis non adplicabitur, quamvis legerimus de repente, de sursum, de subito et ex inde et ab usque et de hinc. sed haec tamquam unam partem orationis sub uno accentu pronuntiabimus.

| DE PARTICIPIO.

Participium est pars orationis dicta, quod partem capiat nominis, partem verbi. recipit enim a nomine genera et casus, a verbo tempora et significationes, ab utroque numerum et figuram. participiis accidunt sex, genus casus tempus significatio numerus figura.

Genera participiis accidunt quattuor, masculinum, ut lectus, femininum, ut lecta, neutrum, ut lectum, commune tribus generibus, ut legens. nam omnia praesentis temporis participia generis sunt communis. casus totidem sunt participiorum, quot et nominum: nam per omnes casus etiam participia declinantur. tempora participiis accidunt tria, praesens praeteritum et futurum, ut luctans luctatus luctaturus. significationes participiorum a generibus verborum sumuntur. veniunt enim participia a verbo activo duo, praesentis temporis et futuri, ut legens lecturus; a passivo duo, praeteriti temporis et futuri, ut lectus legendus; a neutro duo, sicut ab activo, praesentis temporis et futuri, ut stans staturus; a deponenti tria, praesentis praeteriti et futuri, ut luctans luctatus luctaturus; a com-

1 DE FIGURA Figurae S 4 sunt multae dictiones sunt dubiae S dubiae inter adverbium et nomen et pronomen et verbum et participium et coniunctionem et praepositionem et interiectionem inter nomen et adverbium ut est (interiectionem ut in nomine superscripto est P) falso LP 5 in pronomine qui in verbo pone in participio profecto in coniunctione ut vel quando in praepositione propter in interiectione heu P ut quo S 9 item om. LP imprudenter S imprudentes s 11 his om. S, add. s ante praepositur S 12 solent. S recidunt S recedunt s 14 legerimus S 15 legerimus s de repente om. S, add. s 17 DE PARTICIPIO] Charis. p. 159 19. partem verbi L partemque verbi PS Charisius 21 tempus significatio s et Donati ars minor significatio tempus LSP 22 DE GENERE Genera S 23 tribus generibus om. SP 24 omnia participia praesentis temporis SP 26 DE TEMPORE Tempora S sicut ab actiuo duo L: sicut ab activo om. P 32 praeteriti temporis L

muni quattuor, praesentis praeteriti et duo || futura, ut criminans criminatus criminaturus criminandus. inchoativa participia praesentis temporis sunt tantum, ut horrescens tepescens calescens. defectiva interdum alicuius sunt temporis, ut soleo solens solitus, interdum nullius, ut ab eo quod est memini nullum participium reperitur: interdum a non defectivo verbo participia defectiva sunt, ut ab eo quod est studeo studens, futurum tempus non habet. ab impersonali verbo participia nisi usurpata non veniunt. numerus participiis accidit uterque, singularis et pluralis: singularis, ut hic legens, pluralis, ut hi legentes. figura item participiorum duplex est. aut enim simplicia sunt participia, ut scribens, aut composita, ut describens. componi etiam participia quattuor modis possunt.

Sunt nomina speciem participiorum habentia, ut tunicatus galeatus, quae quia a verbo non veniunt, non sunt participiis applicanda. ex quibus sunt etiam illa quae, cum participia videantur, verborum tamen significatione privata sunt, ut pransus cenatus placita nupta triumphata regnata: nam prandeor cenor placeor nubor triumphor regnor non dicitur. sunt item alia participia, quae accepta praepositione et a verbis et a participiis recedunt, ut nocens innocens: nam noceo dicitur, innoceo non dicitur. sunt veluti participia, quae a verbo veniunt et, quia tempus non habent, nomina magis quam participia iudicantur, ut furibundus moribundus. sunt multa participia eadem et nomina, ut passus visus cultus, quae tamen et in casibus discrepant et de temporibus dinoscuntur. sunt participia defectiva, quae per omnia tempora ire non possunt, ut coeplus urgendus. sunt participia, quae accepta comparatione fiunt nomina, ut acceptus incensus, acceptior incensior. adverbia de participiis fieri posse non nulli negant; sed hos plurimae lectionis revincit auctoritas. ||

| DE CONIUNCTIONE.

Coniunctio est pars orationis adnectens ordinansque sententiam. coniunctioni accidunt tria, potestas figura ordo. potestas coniunctionum in quinque species dividitur. sunt enim copulativae disiunctivae expletivae causales rationales. [VI] copulativae sunt haec, et quae at atque ac ast;

1 praesentis praeteriti temporis et duo futura L praesens (corr. -tis) praeteritum (corr. -ii) et duo futura (corr. -ri) P praesentis praeteriti et duum futurorum *Cledonius* p. 1928 3 orrisens tepiscens caliscens S 4 temporum S ab eo verbo (verba P) quod est memini LPs habeo quae est memini S 6 ut studeo studens et futurum S ut ab eo quod est studeo studens cresco crescens futurum P 8 DE NUMERO Numeri participiis accidunt S singularis et pluralis om. L 9 DE FIGURA Figura S 10 describens S 11 componuntur autem participia modis quattuor possunt S 12 tunicatus LP 13 ad participia S participiis s 14 quae participia videntur S 17 item LPs etiam S 18 recidunt S 20 ut foribundus S 22 dinoscuntur et comparata mutantur P 23 ut ceptus urgendus L 24 acceptus incensus om. SP 26 sed hoc S sed hos s 27 DE CONIUNCTIONE] *Diom.* p. 409 *Claud. Sacerd.* p. 22 29 DE POTESTATE Potestas S 31 Ull (corr. Ul) copulativae haec sunt S copulativae sunt haec L copulativae haec sunt P

p. 23 L.

[VI] disiunctivae [sunt], aut ve vel ne. nec neque; [XI] expletivae [sunt], quidem; e quidem, saltem, videlicet, quamquam, quamvis, quoque, autem, porro, porro autem, tamen; [triginta quattuor] causales, si, etsi, [etiam] etiamsi, [ac si, tamen si] si quidem, quando, quando quidem, quin, quin etiam, quatenus, sin, seu, sive, [neve] nam, namque; ni, nisi, nisi si, si⁵ enim, etenim, ne, sed, interea, licet, quamobrem, praesertim, item, itemque, ceterum, alioquin, praeterea. [quindecim] rationales, ita, itaque, enim, enimvero, quia, quapropter, quoniam, quoniam quidem, quippe, ergo, ideo, igitur, scilicet, propterea, idcirco. figurae coniunctionum duae sunt, simplex, ut nam, composita, ut namque. ordo coniunctionum 10 in hoc est, quia aut praepositivae sunt coniunctiones, ut at ast, aut subiunctivae, ut que autem, aut communes, ut et igitur.

Sunt etiam dictiones, quas incertum est utrum coniunctiones an praepositiones an adverbium nominemus [ut cum et ut. haec, nisi sententiam consideraverimus, incerta sunt], quae tamen omnes sensu facile dinoscuntur. nam et coniunctiones pro aliis coniunctionibus positae inveniuntur potestate mutata.

DE PRAEPOSITIONE.

Praepositio est pars orationis, quae praeposita aliis partibus orationis significationem earum aut mutat aut complet aut minuit. nam aut nomini 20 praepositur, ut invalidus; aut pronomini praepositur, ut praecum me, vel subponitur, ut mecum tecum nobiscum vobiscum; aut verbum praecedit, ut perfero, aut adverbium, ut expresse, aut participium, || ut praecedens, aut coniunctionem, ut absque, aut se ipsam, ut circumcirca. praepositiones aut casibus serviunt aut loquellis aut et casibus et loquellis. aequae 25 aut coniunguntur aut separantur aut et coniunguntur et separantur. coniunguntur, ut di dis re se am con; dicimus enim diduco distraho recipio secubo amplector congredior: separantur, ut apud penes: coniunguntur et separantur ceterae omnes. ex quibus in et con praepositiones, si ita compositae fuerint, ut eas statim s vel f litterae consequantur, plerumque 30 producantur, ut insula infula consilium confessio.

1 UI (VII s) disiunctivae sunt S: VI et sunt om. LP nec neque S nec an ne- que s XI (XII s) expletivae sunt S: XI et sunt om. LP 2 autem porro autem tamen S autem porro porro autem licet tamen s autem porro sin autem licet tamen P enim autem porro licet tamen s 3 triginta quattuor om. LP etiam om. LP si etiam Diomedes p. 410 4 ac si tamen si S ac si tametsi sP, om. L 5 quatinus L quatenus corr. quatinus P neque] neu P, om. L si ante enim om. S 6 ne] non enim P licet om. SP 7 quindecim om. LP ita que S ita itaque s 8 enim etenim enimvero P 9 scilicet videlicet propterea L DE FIGURA Figurae S 13 dictiones plurimae P 14 ut cum — incerta sunt om. LP 18 DE PRAE- POSITIONE] Diom. p. 404 20 aut complet aut mutat aut minuit L implet P 22 quod et Donatus in secunda arte docet his verbis, aut verbum — circumcirca Priscianus p. 980 praecedit S 24 se om. S, add. s 25 aut et casibus et loquellis om. L aequae casibus et loquellis P aequae L haecque S, om. P 26 quae loquellis serviunt tantum coniunguntur ut di P 27 distraho L 28 penes item con- iunguntur L

Praepositioni accidit casus tantum. casus namque in praepositionibus duo sunt, accusativus [et ablativus. aliae enim accusativo casui praepo-
nuntur, aliae ablativo, aliae utrique. accusativi casus praepositiones sunt
haec, ad apud ante adversum eis citra circum circa contra erga extra inter
5 intra infra iuxta ob pone per prope secundum post. trans ultra praeter
propter supra [circiter] usque [secus] penes. dicimus enim ad patrem,
apud villam, ante aedes, adversum inimicos, eis Renum, citra forum, cir-
cum vicinos, circa templum, contra hostem, erga propinquos, extra ter-
minos, inter naves, intra moenia, infra tectum, iuxta macellum, ob au-
10 gurium, pone tribunal, per parietem, prope fenestram, secundum fores,
post tergum, trans ripam, ultra fines, praeter officium, propter rem, su-
pra caelum, [circiter annos], usque Oceanum, [secus vos] penes arbitros.
ex his ad et apud cum unius casus sint, diverso modo ponuntur. dici-
mus enim 'ad amicum vado', 'apud amicum sum'. nam neque 'apud
15 amicum vado' recte dicitur neque 'ad amicum sum'. usque praepositio
plurimis non videtur, quia sine aliqua praepositione proferri recte non
potest. ablativi casus praepositiones sunt haec, || a ab abs cum coram clam
de e ex pro prae palam sine absque tenus. dicimus enim a domo, ab
homine, abs quolibet, cum exercitu, coram testibus, clam custodibus, de
20 foro, e iure, ex praefectura, pro clientibus, prae timore, palam omnibus,
sine labore, absque iniuria, tenus pube. sed haec praepositio propter
euphoniā subicitur et facit pube tenus. clam praepositio casibus servit-
ambobus. utriusque casus praepositiones sunt haec, in sub super subter-
quarum in et sub tunc accusativi casus sunt, cum ad locum vel nos vel
25 quoslibet ire isse ituros esse significamus; tunc ablativi, cum vel nos vel
quoslibet in loco esse fuisse futuros esse significamus. cuius rei exempla
sunt haec: in accusativi casus, 'itur in antiquam silvam;' in ablativi
casus, 'stans celsa in puppi.' sub accusativi casus, 'postesque
sub ipsos Nituntur gradibus;' sub ablativi casus,
30 arma sub adversa posuit radiantia quercu.

3 utriusque cas S utrique casui s 5 prope propter secundum P 6 pro-
pter hoc loco om. P circiter om. L secus om. LS, add. s: cf. Don. art. min. de
praep. 7 adversum ostes S adversum inimicos s 10 prope fenestram propter
disciplinam secundum P 11 propter rem L, om. P: in S est litura, in qua quid
olim fuerit non adparet 12 circiter annos om. LP usque ad victoriam corr. us-
que ad oceanum P secus vos om. LP 14 sum] suum L 15 sum] suum L
16 proferri S recte om. L 17 potest ut usque ad caelum usque ad oceanum
P, ubi in margine adscripta sunt haec, unde et adiungitur utrique casui pro qualitate
praepositionis eius cui fuerit copulata ut usque ad et usque ab, quae post potest addunt s s
22 de clam praepositione testimonio Donati usus est Priscianus p. 998, item de
praepositionibus utriusque casus p. 1203 24 tunc praepositiones accusativi casus
sunt, cum adversum vel ante significant, ut 'ibat in Euryalum' (Verg. Aen. VIII 424)
et 'sub ipsum Areturum' (Verg. georg. I 67) pro ante; tunc ablativi casus, cum vim
recte retinent nec pro accusativi praepositionibus ponuntur. item accusativi casus sunt,
cum ad locum vel nos vel quoslibet ire isse ituros esse significamus. cuius s 27
itur] Verg. Aen. VI 179 28 stans] Verg. Aen. III 527. VIII 680. X 261 potest-
que S: Verg. Aen. II 442 30 arma] Verg. Aen. VIII 616 quercu S quercu s

p. 21. 25 L.

p. 1765. 66 P.

super vero et subter cum accusativo casui naturaliter praepo-
nantur, et ablativo tamen plerumque iunguntur, ut 'gemina super arbore si-
dunt' et

ferre iuvat subter densa testudine casus.

[quamquam multi sunt qui non putant praepositiones esse ambiguas nisi
duas, in et sub; ceterum super et subter, cum locum significant, figurate
ablativo iungi. extra quam formam super praepositio, cum de significat,
hoc est mentionem de aliquo fieri, ablativi casus est tantum, ut

multa super Priamo rogicans, super Hectore multa,
hoc est de Priamo et de Hectore.

Separatae praepositiones acuuntur; coniunctae casibus aut loquellis
vim suam || saepe commutant et graves fiunt. praepositiones aut ipsa verba
[cum componuntur] corrumpunt, ut conficio, aut ipsae corrumpuntur, ut
suffero, aut et corrumpunt et corrumpuntur, ut suscipio. antiqui praepo-
sitiones etiam genetivo casui coniungebant, ut crurum tenus. item
post et ante et circum utriusque casus invenimus. sed scire nos convenit
praepositiones ius suum tunc retinere, cum praepo-
nuntur, subpositas vero et significationem suam et vim nominis et legem propriam non habere.
separatae praepositiones separatis praepositionibus non cohaerent. et ad-
verbia faciunt, si quando illas non subsequitur casus. sunt qui putant
accidere praepositioni et figuram et ordinem: figuram, quia sunt praepo-
sitiones simplices, ut abs, compositae, ut absque; ordinem, quia sunt praepo-
sitivae praepositiones; ut sine, sunt subiunctivae, ut tenus. sed haec
nos et similia in his numerabimus, quae inaequalia nominantur.

DE INTERIECTIONE.

25

Interiectio est pars orationis interiecta aliis partibus orationis ad ex-
primendos animi affectus; aut metuentis, ut ei [eu]; aut optantis, ut o;
aut dolentis, ut [heia et] heu; aut laetantis, ut evax. sed haec apud
Graecos adverbis adplicantur, quod ideo Latini non faciunt, quia huiusce
modi voces non statim subsequitur verbum. licet autem pro interiectione

2 tamen om. S, add. s gemina] Verg. Aen. VI 203 sedunt S sidunt s sedent
corr. sidunt P 4 ferre] Verg. Aen. VIII 514 iubat L iubet corr. iuvat P iubet
S iuvat s 5 praepositiones esse ambiguas P praepositiones ambiguas L ambigu. s
(ambiguas s) praepositiones S 6 duas om. L figurati L 7 iunguntur P
9 multa] Verg. Aen. I 750 super Hectore multa, item et de Hectore om. LP
11 idque Donatus etiam in secunda arte de praepositione se intellegere confirmat
his verbis, separatae praepositiones — graves fiunt Priscianus p. 977 loquellis
fuerint vim S 12 aut ipsa verba s Servius in Don. p. 1856 aut ipsae verba LP
aut verba S 13 cum componuntur om. LP Servius l. c. 14 afferro S suffero s
aut corrumpunt LP 15 crurum] Verg. georg. III 53 16 utriusque casibus
invenimus P utriusque casibus iunctas invenimus S utrique casui adiunctas invenimus
s 17 ius suum] vim suam L 18 suam om. S, add. s 19 adverbium S ad-
verbia s 22 simplices ut abs om. S, add. s 24 numeravimus J adnumeravimus
P numerantur SP nominantur s 27 ut ei eu S ut at at s ut enim at at Putschius:
eu om. LP 28 ut heia et eu S ut heu sLP ut heu aut admirantis ut papae s

etiam alias partes orationis singulas pluresve subponere, ut nefas, pro nefas. accentus in interiectionibus certi esse non possunt, ut fere in aliis vocibus quas inconditas invenimus. ||

DE BARBARISMO.

5 Barbarismus est una pars orationis vitiosa in communi sermone. in poemate metaplasmus, itemque in nostra loquella barbarismus, in peregrina barbarolexis dicitur, ut siquis dicat mastruga cateia magalia. barbarismus fit duobus modis, pronuntiatione et scripto. | his bipertitis quattuor species subponuntur, adiectio detractio inmutatio transmutatio litterae
10 syllabae temporis toni adspirationis. per adiectionem litterae fiunt barbarismi, sicut 'reliquias Danaum', cum reliquias per unum l dicere debeamus; syllabae, ut 'nos abiisse rati' pro abisse; temporis, ut 'Italiam fato profugus', cum Italiam correpta prima littera dicere debeamus: per detractioem litterae, sicut 'infantibu parvis' pro
15 infantibus; syllabae, ut salmentum pro salsamentum; temporis, ut 'unius ob noxam' pro unius: per inmutationem litterae, sicut olli pro illi; syllabae, ut perimities pro pernicies; temporis, ut 'fervere Leucaten' [pro fervere 'et Actia bella videbis'], cum fervere sit secundae conjugationis et producte dici debeat: per transmutationem litterae, sicut
20 Euandre pro Euander; syllabae, ut displicina pro disciplina; temporis, ut siquis deos producta priore syllaba et correpta posteriore pronuntiet. toni quoque similiter per has quattuor species conmutantur. nam et ipsi adiciuntur detrahuntur inmutantur transmutantur. quorum exempla ultro se offerent, siquis inquiret. || totidem modis etiam per adspirationem de-
25 prenditur barbarismus, quem quidam scripto, quidam pronuntiationi iudicant adscribendum; propter h. scilicet, quam alii litteram, alii adspirationis notam putant. fiunt etiam barbarismi per hiatus. sunt etiam malae compositiones, id est cacosyntheta, quas non nulli barbarismos putant, in

2 de accentu interiectionum Donati auctoritate utitur Priscianus p. 1024 4 DE
BARBARISMO IDEM S 6 loquilla S: barbarismus in nostra loquella LP 7 barbarolexis
LP Servius in Don. f. 181 Sergius cod. Lavant. f. 72 barbaris (ut videtur, corr. bar-
bara) lexis S mastruga P mastruca S mastruga s 11 reliquias] Verg. Aen.
I 30 12 nos] Verg. Aen. II 25 18 Italiam] Verg. Aen. I 2 11 sicut infantibu
S: Lucret. I 186: sicut infantibus pro infantibus et nutriram pro nutriram Iulianus
15 pro salsamento P unius] Verg. Aen. I 41 17 ut perimities SP ut
perimities s ut pernicies L ut pernucies s: cf. Sergius cod. Lavant. f. 72. perimities
exemplis Plauti et Taciti confirmavit A. Kochius exercit. crit. in prisce. poet. Lat.
(Bonnae a. 1841) p. 9: pernucies probavit Bergkiius ephem. antiquit. (Zeitschrift f.
Alterthumsrissenschaft) a. 1855 p. 299, perimities F. Ritterus nus. Rhenan. noviss. XVI
(a. 1861) p. 468. de stirpe vocabuli disseruit H. Schweitzerus ephem. ling. compar. III
(Zeitschrift für vergleichende Sprachwissenschaft a. 1854) p. 398 fervere] Verg.
Aen. VIII 677 18 pro fervere — videbis om. LP cum si (sit s) secundae con-
jugationis est (et s) S 19 debeant corr. debeat S 20 Euandre] Verg. Aen. XI 55
24 offerent SP offerunt Ls inquiret LS inquiret Ps 25 pronuntiatione P
pronuntiationem S 26 ascribendum L 27 fiunt — 303, 4 relinquemus Dion. p. 445.
28 compositionis (compositiones s) id est cacosinteton S quam S quas s
quae P

p. 26. 27 L.

p. 1768. 69 P.

quibus sunt myotacismi labdacismi iotacismi hiatus collisiones et omnia, quae plus aequo minusve sonantia ab cruditis auribus respuuntur. nos cavenda haec vitia prae locuti controversiam de nomine pertinacibus relinquemus.

| DE SOLOECISMO.

5

Soloecismus est vitium in contextu partium orationis contra regulam artis grammaticae factum. inter soloecismum et barbarismum hoc interest, quod soloecismus discrepantes aut inconsequentes in se dictiones habet, barbarismus autem in singulis verbis fit scriptis vel pronuntiatis. quamquam multi errant, qui putant etiam in una parte orationis fieri soloecismum, si aut demonstrantes virum hanc dicamus, aut feminam hunc; aut interrogati quo pergamus respondeamus Romae; aut unum [re]salutantes salvete dicamus, cum utique praecedens demonstratio vel interrogatio vel salutatio vim contextae orationis obtineat. multi etiam dubitaverunt, scala quadriga scopa soloecismus an barbarismus esset, cum scilicet id genus dictionis barbarismum esse vel ex ipsius vitii definitione facile possit agnosci.

Soloecismus fit duobus modis, aut per partes orationis aut per accidentia partibus orationis. per partes orationis fiunt soloecismi, cum alia pro alia ponitur; || ut 'torvumque repente Clamat' pro torve: nomen pro adverbio positum est. fit et in eadem parte orationis hoc vitium, cum ipsa pro se non in loco suo neque ut convenit ponitur, ut 'cui tantum de te licuit' pro in te, et 'apud amicum eo' pro 'ad amicum', et 'intro sum' pro 'intus sum', et 'foris exeo' pro foras. per accidentia partibus orationis tot modis fiunt soloecismi, quot sunt accidentia partibus orationis. sed ex his propter compendium exempli causa per pauca monstrabimus. nam per qualitates nominum fiunt soloecismi, sicut

hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto

Dardanus

pro Dardanius; proprium nomen pro appellativo posuit: per genera, sicut 'validi silices' et 'amarae cortices' et 'collus collari caret': per numeros, sicut 'pars in frusta secant' pro secat: per comparationem, sicut

1 iotacismi L moetacismi S metacismi P. 3 relinquimus P relinquamus S
 7 inter soloecismum — 17 agnosci *Diom. p. 451* 8 inter se *Charisius p. 238*
 10 errant] erunt S errant s 12 salutantes L superscripto re S resalutantes Pl Dio-
 medes 13 aut interrogatio S 16 barbarismum esse Lps barbarismus esse
 SPl 18 per ea quae accidunt partibus orationis S 20 torvumque] *Verg. Aen.*
 VII 399 21 in eadem Lps in ea PS 22 cui de te tantum elicit S: *Verg. Aen.*
 VI 502 28 hauriat] *Verg. Aen. IIII 661* 30 nomen om. SP 31 validi silices
 et amarae cortices LPs Pompeius p. 434 Servius in Don. f. 182* validi silicis et
 amarae corticis S: amarae corticis est apud Vergilium bucol. 6, 62 collus collaricaret
 L collus collario (corr. collaria) caret P collus collaria caret S collus collarigaret Iu-
 lianus: Plaut. Capt. II 2, 107 32 pars] *Verg. Aen. I 212* per comparationes P

- respondit Iuno Saturnia sancta dearum
 pro sanctissima: per casus, sicut
 urbem quam statuo vestra est
 pro 'urbs quam statuo'. per modos verborum, sicut
 5 itis, paratis arma quam primum, viri
 | pro 'ite parate'; indicativum modum pro imperativo posuit: per signifi-
 cationes, sicut
 spoliantur eos et corpora nuda relinquunt
 pro spoliant: per tempora, sicut
 10 ceciditque superbum
 Ilium et omnis humo fumat Neptunia Troia
 pro 'cecidit et fumavit': per personas, sicut
 Danaï, qui parent Atridis, quam primum arma sumite
 pro 'qui paratis sumite'. per adverbia, sicut 'intus eo' pro intro; et
 15 'foras sto' pro foris, et 'Italia venio' et 'ad Romam pergo', cum prae-
 positio nomini separatim addenda sit, || non adverbio. per prae-
 positiones, cum alia pro alia ponitur aut necessaria subtrahitur: alia pro alia poni-
 tur, ut 'sub lucem' pro 'ante lucem'; necessaria subtrahitur, ut
 silvis te, Tyrrene, feras agitare putasti
 20 pro 'in silvis'. per coniunctiones, sicut 'subiectisque urere flam-
 mis' pro subiectivae; et 'autem fieri non debet', cum dicendum sit
 'fieri autem non debet'. fiunt praeterea soloecismi pluribus modis, quos
 reprehendendo potius quam imitando possumus adnotare. soloecismus in
 prosa oratione, in poemate schema nominatur.

25

DE CETERIS VITIIS.

Cum barbarismo et soloecismo vitia duodecim numerantur hoc modo,
 barbarismus soloecismus acyrologia cacenphaton pleonasmos perissologia
 macrologia tautologia eclipsis tapinosis cacosyntheton amphibolia.

- Acyrologia est impropria dictio, ut
 30 hunc ego si potui tantum sperare dolorem:
 sperare dixit pro timere.

Cacenphaton est obscena enuntiatio vel in composita dictione vel in

1 respondit] *Enn. annal.* I 65 ed. *Vahl.* 3 urbem] *Verg. Aen.* I 573 6 per
 significationem S 8 expoliantur s: *Ennii annalibus versum adscripsit Columna*
 corpora S corpora s relinquunt S 9 pro expoliant s 10 ceditque S ... ditque
 L caditque IP: *Verg. Aen.* III 2: cf. *Charis.* p. 239 11 humu fumant S humo
 fumat s 12 pro cedit (cecidit s) et fumavit S pro fumavit L pro cecidit fumavit
 13 atrides S atridis s Atridi Pompeius p. 436 et Iulianus 15 italiam S
 cum praepositio — adverbio om. S 17 necessaria LS necessario IP alia pro
 alia ponitur om. S, add. s 18 sub lucem ibant P necessaria L necessario Pl
 uel cum necessaria S 19 silvis] *Verg. Aen.* XI 686 20 subiectisque] *Verg.*
Aen. II 37 21 et non autem fieri debet S 23 soloecismus est in *deleto est S*
 25 DE CETERIS VITIIS] *Charis.* p. 242 sqq. *Dion.* p. 443 sqq. 28 amphibologia
 L 30 hunc] *Verg. Aen.* III 419 32 dictio SP dictione sp

p. 28. 29 L.

p. 1770. 71 P.

uno verbo, ut 'numerum cum navibus aequet', 'arrige aures Pamphile'.

Pleonasmos est adiectio verbi supervacui ad plenam significationem, ut 'sic ore locuta est' pro 'sic locuta est'.

Perissologia est supervacua verborum adiectio sine ulla vi rerum, ut
| ibant qua poterant, qua non poterant non ibant.

Macrologia est longa sententia res non necessarias comprehendens, ut 'legati non inpetrata pace retro, unde venerant, domum reversi sunt'.

Tautologia est eiusdem dictionis repetitio vitiosa, ut egomet ipse. || 10

Eclipsis est defectus quidam necessariae dictionis, quam desiderat praecisa sententia, ut 'haec secum?': deest enim loquebatur.

Tapinosis est humilitas rei magnae non id agente sententia, ut
penitusque cavernas

ingentes utrumque armato milite complent 15
et 'Dulichias vexasse rates' et

Pelidae stomachum cedere nescii.

Cacosyntheton est vitiosa compositio dictionum, ut 'versa que iuven- cum Terga fatigamus hasta'.

Amphibolia est ambiguitas dictionis, quae fit aut per casum accusa- tivum, ut si quis dicat 'audio secutorem retiarum superasse'; aut per commune verbum, ut si quis dicat 'criminatur Cato', 'vadatur Tullius', nec addat quem vel a quo; aut per distinctionem, ut 'vidi statuam auream hastam tenentem'. fit et per homonyma, ut si quis aciem dicat et non addat oculorum aut exercitus aut ferri. fit praeterea pluribus modis, quos percensere omnes, ne nimis longum sit, non oportet. 25

DE METAPLASMO.

Metaplasmus est transformatio quaedam recti solutique sermonis in alteram speciem metri ornatusve causa. huius species sunt quattuordecim, prosthesis epenthesis paragoge aphaeresis syncope apocope ectasis systole 30 diaeresis episynaliphe synaliphe ecthlipsis antithesis metathesis.

1 numerum] *Verg. Aen. I 193* aequet *LP* aequat *SI* arrige] *Ter. Andr.*
V 4, 30 4 sic] *Verg. Aen. I 614* 6 ibant] *cf. Charis. p. 242* 8 legati] *cf.*
Charis. l. c. retro *om. P, add. p* 10 dictionis *LS* dicti *SP* 11 desideret *P.*
12 haec secum] *Verg. Aen. I 37* 13 non id agente sententia quod demonstrat *S*
14 penitusque] *Verg. Aen. II 19* 15 uterque *L* utrumque *l*: utrumque — rates
et *om. S, add. s*: utrumque — nescii *in marg. add. P* complent id est multae le-
giones armatorum impleverunt cavernas *Ps* 16 Dulichias] *Verg. bucol. 6, 76*
17 Pelidae] *Hor. carm. I 6, 6* 18 versa que] *Verg. Aen. VIII 610* 20 Amphi-
bologia *L* 25 oculorum exercitus ferri *L* pluribus *LPs* plurimis *S* 26 re-
censere *S* 27 DE METAPLASMIS *P*: *Diam. p. 435, cf. Consent. p. 5 sqq. ed. Buttm.*
29 metri ornatus necessitatisve causa *LP* 30 prosthesis *LS* 31 diheresis
LSP episynaliphe *L*, synheresis *P* sineresis *s*: *in S quid olim fuerit non*
adparet eclyptosis *corr.* eclipsis *L* eclipsis *S* e. lypsis *P*

p. 29. 30 L.

p. 1771. 72 P.

Prosthesis est appositio quaedam ad principium dictionis litterae aut syllabae, ut gnato || pro nato, tetulit pro tulit.

Epenthesis est appositio ad mediam dictionem litterae aut syllabae, ut reliquias pro reliquias, induperator pro imperator. hanc alii epenthesisin, alii parenthesisin dicunt.

Paragoge est appositio ad finem dictionis litterae aut syllabae, ut magis pro mage et potestur pro potest. hanc alii prosparalepsin appellant.

[Aphaeresis est ablatio de principio dictionis contraria prosthēsi, ut mitte pro omitte, temno pro contemno.

10 Syncope est ablatio de media dictione contraria epenthesi, ut audacter pro audaciter, commorat pro commoverat.

Apocope est ablatio de fine dictionis paragoge contraria, ut Achilli pro Achillis et pote pro potest.

15 Ectasis est extensio syllabae contra naturam verbi, ut 'Italiam fato profugus', cum Italia correpte dici debeat.

Systole est correptio contraria ectasi, ut 'aquosus Orion', cum Orion producte dici debeat.

Diaeresis est discissio syllabae unius in duas facta, ut
olli respondit rex Albai longai.

20 Episymplice est conglutinatio duarum syllabarum in unam facta contraria diaeresi, ut Phaethon pro Phaëthon, Nerei pro Nerēi, aëripedem pro aëripedem.

Symplice est per interceptionem concurrentium vocalium lubrica quaedam lenisque conlissio, ut

25 atque ea diversa penitus dum parte geruntur.
haec a quibusdam syncrisi nominatur.

Eclipsis est consonantium cum vocalibus aspere concurrentium quaedam difficilis ac dura conlissio, ut

multum ille et terris iactatus et alto.

1 Prothesis L Prothesis S 3 ad medium dictionis S 4 et hanc S 7 magis pro mage LP mage pro magis p magi pro magis S magis pro magi s pote (potestur s) pro potest S prosparalipsin S prosparalypsin P proparalemsin L 8 prothesi LSP 9 pro demitte (pro omitte s) et temno S 11 pro commemorat. S 12 ut Achille pro Achilles et pote pro potis est Iulianus 13 pote pro potest . . . P potes pro potestis L potis pro potis est S potis pro potest s 14 Italiam] Verg. Aen. I 2 15 cum italiam P correpta prima littera L 16 ut cum subito assurgens fluctu nimbosus Orion (Verg. Aen. I 535) Putschius aquosus om. S, add. s: Verg. Aen. IIII 52 cum] pro S cum s 18 Diheresis LP Diheresis S diresis s factas S 19 olli] Enn. annal. I 34 ed. Vahl. 20 Episymplice] Synheresis P Sineresis s: in S quid olim fuerit non adparet factam S 21 diheresi LS phæthon pro phoethon neri pro nere eoridem (eripedem s) pro coripidem (aeripedem s) S phoeton nerei pro phoeton nerei eripedem pro aeripedem L phaeton pro phoeton aeripedem ceruam pro aeripedem P Phaeton per ἀναλοιφῆν dictum P. Varronis versu probavit Quintilianus I 5, 17 Nerei] Verg. Aen. VIII 373, ubi Neri defendit Servius, et X 764 aeripedem] Verg. Aen. VI 803 23 interiectionem SP interceptionem s 25 atque] Verg. Aen. VIII 1 26 sincussis S syncrisis s L synchysis s 27 Eclipsis P Eclipsis S Ecliptosis L 29 multum] Verg. Aen. I 3

p. 30. 31 L.

p. 1772. 73 P.

Antithesis est litterae pro littera positio, ut olli pro illi. ||

Metathesis est translatio litterarum in alienum locum, nulla tamen ex dictione sublata, ut Euandre pro Euander, Thymbre pro ThyMBER.

DE SCHEMATIBVS.

Schemata lexeos sunt et dianocas, id est figurae verborum et sen-⁵ suum. sed schemata dianocas ad oratores pertinent, ad grammaticos lexeos. quae cum multa sint, ex omnibus necessaria fere sunt decem et septem, quorum haec sunt nomina, prolepsis zeugma hypozeuxis syllepsis anadiplosis anaphora epanalepsis epizeuxis paronomasia, schesis onomaton, parhomoeon homoeoptoton homoeoteleuton polyptoton hirmos polysyndeton¹⁰ dialyton.

| Prolepsis est praesumptio rerum ordine secutararum, ut
continuo reges ingenti mole Latinus
et cetera.

Zeugma est unius verbi conclusio diversis clausulis apte coniuncta, ut¹⁵
Troiugena interpres divum, qui numina Phoebi,
qui tripodas, Clari lauros, qui sidera sentis
et cetera.

Hypozeuxis est figura superiori contraria, ubi diversa verba singulis²⁰
[quibusque] clausulis [proprie] subiunguntur, ut
regem adit et regi memorat nomenque genusque
et cetera.

Syllepsis est dissimilium clausularum per unum verbum conglutinata-
conceptio, ut 'hic illius arma, hic currus fuit': hoc schema ita
late patet, ut fieri soleat non solum per partes orationis, sed et per ac-²⁵
cidentia partibus orationis. item syllepsis est, cum singularis dictio plu-
rali verbo adiungitur, ut

sunt nobis mitia poma,
castaneae molles et pressi copia lactis.

1 repositio L 3 Euandre] *Verg. Aen.* XI 55 Thymbre pro ThyMBER om. S
tymbre pro timber s: tymbre pro tyMBER euandre pro euander L: *Verg. Aen.* X 394
4 DE SCHEMATIBVS LEXEOS S: *Charis.* p. 249 sqq. *Diom.* p. 438 sqq. *Beda de trop.*
p. 342 sqq. *ed. Pith.* 5 id est figurae verborum et sensuum om. LP 8 pro-
lemsis LSP zeuma LS syllemsis LSP 9 epanalepsis S epanalemsis LP
paromoeon P paronomoeon S paranomoeon L 10 omoeoteleuton omoeoptoton
P homoeoptoton homoeoteleuthon s: in S quid olim fuerit non adparet polysinde-
ton P posi . teton S polysinthon s 12 Prolemsis LSP ordinem secutararum
praecedens S ordine secutarum *Diomedes et Iulianus* 13 continuo] interea P: *Verg.*
Aen. XII 161 15 Zeuma LS apta S apte s 16 Troiugena] *Verg. Aen.* III
359 17 clarii SP laurus P 19 singulis clausulis subiunguntur LP siugulis
quibusque (quibus S quibusque s) proprie subiunguntur S *Iulianus*: ubi singula verba
vel sententiae singulis quibusque clausulis subiunguntur *Beda* p. 343 21 regem]
Verg. Aen. X 149 adit S 23 Syllemsis SP Sylemsis L 24 hic] *Verg.*
Aen. I 16 25 non solum corr. et P et L sed et S sed etiam s set corr. et P
et L 26 item — 29 lactis om. L, deleta sunt in P silemsis est P syllemsis S
27 adiungatur S adiungitur s adiungat P 28 sunt] *Verg. bucol.* 1, 81

Anadiplosis est congemination dictionis ex ultimo loco praecedentis versus et principio sequentis, ut

sequitur pulcherrimus Astur,

Astur equo fidens.

5 Anaphora est relatio eiusdem verbi per principia versuum plurimorum, ut ||

nate, meae vires, mea magna potentia solus,
nate patris summi, qui tela Typhoëa tenuis.

Epanalepsis est verbi in principio versus positi in eiusdem fine repetitionis, ut

ante etiam sceptrum Dictaei regis et ante.

Epizeuxis est eiusdem verbi in eodem versu sine aliqua dilatione congemination, ut

me, me, adsum qui feci, in me convertite ferrum.

15 Paronomasia est veluti quaedam denominatio, ut

nam inceptio est amentium, haut amantium.

Schesis onomaton est multitudo nominum coniunctorum quodam habitu copulandi, ut

Marsa manus, Peligna cohors, Vestina virum vis.

20 | Parhomoeon est, cum ab isdem litteris diversa verba sumuntur, ut
o Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

Homoeoptoton est, cum in similes casus exeunt verba diversa, ut
merentes flentes lacrimantes commiserantes.

Homocoteleuton est, cum simili modo dictiones plurimae finiuntur, ut
25 eos reduci quam relinqui, deuehi quam deseri
malui.

Polyptoton est multitudo casuum varietate distincta, ut
litora litoribus contraria, fluctibus undas
inprecor, arma armis, pugnent ipsique nepotesque.

30 Hirmos est series orationis tenorem suum usque ad ultimum servans, ut

3 equitum *S* sequitur *s*: *Verg. Aen. X* 180 astor astor *S* 7 nate] *Verg. Aen. I* 664 8 patris — tenuis *om. L, add. l* typhia *S* typhoea *s* 9 Epanalepsis *LSP* 11 ante] *Verg. georg. II* 536 12 dilatazione *corr.* dilatione *S* 14 me] *Verg. Aen. VIII* 427 15 Paronomasia est quotiescumque de nomine aliud efficitur nomen veluti *P* 16 nam] *Terent. Andr. I* 3, 13 amentium aut amantium *LP* amantium aut amentium *p* ame...um *p* aut amentium *S* amentium *p* non amantium *s* 17 habitu *P* abitu *LS* ambitu *s* 19 Marsa] *Ennio tribuere videtur Sergius cod. Lavant. f. 74: cf. Enn. annal. VIII* 208 *ed. Vahl.* Vestina *I. Dausa apud Merulam in Enn. annal. p. 453 festina LSP* 20 Paromoeon *P* Paronomoeon *S* Paromoeon *L* 21 o tute tite (o tite tute tate *p*) tibi *P* o tite tu . . . tibi *L* o tite tu tati tibi *I*: *Enn. annal. I* 113 *ed. Vahl.* tyranne *S* 22 Homoeoptoton — commiserantes *post* Homocoteleuton — malui *habet P* 23 merentes] *Enn. annal. I* 107 *ed. Vahl.* : *Plauto tribuit Sergius cod. Lavant. f. 74* 24 est cum similiter *P* est oratio cum simili modo *S* 25 eos reuei *S* eos reduci *s*: *Enn. Iphigen. fragm. 9 ed. Vahl., cf. Charis. p. 251* relinquire (relinqui *s*) deuei *S* 28 litora] *Verg. Aen. III* 628 29 inpugnent *L* nec potesteqe *S* nepotesque *s*

p. 32. 33 L.

p. 1774. 75 P.

principio caelum ac terras camposque liquentes
lucentemque globum lunae Titaniaque astra
spiritus intus alit.

Polysyndeton est multis nexa coniunctionibus dictio, ut
Acamasque Thoasque

Pelidesque Neoptolemusque

et cetera.

Dialyton vel asyndeton est figura superiori contraria carens coniun-
ctionibus, ut ||

ite 10

ferre citi flammas, date tela impellite remos.

DE TROPIS.

Tropus est dictio translata a propria significatione ad non propriam
similitudinem ornatus necessitatisve causa. sunt autem tropi tredecim,
metaphora catachresis metalepsis metonymia antonomasia epitheton synec-
doche onomatopoeia periphrasis hyperbaton hyperbole allegoria homocosis.

Metaphora est rerum verborumque translatio. haec fit modis quat-
tuor, ab animali ad animale, ab inanimati ad inanimale, ab animali ad
inanimale, ab inanimati ad animale: ab animali ad animale, ut

Tiphyn aurigam celeris fecere carinae;
nam et auriga et gubernator animam habent: ab inanimati ad inanimale,
ut 'ut pelagus tenuere rates'; nam et naves et rates animam non
habent: ab animali ad inanimale, ut

| Atlantis cinctum assidue cui nubibus atris
piniferum caput;

nam ut haec animalis sunt, ita mons animam non habet, cui membra
hominis ascribuntur: ab inanimati ad animale, ut 'si tantum pectore
robur Concipis'; nam ut robur animam non habet, sic utique Turnus,
cui haec dicuntur, animam habet. scire autem debemus esse metaphoras
alias reciprocas, alias partis unius.

1 principio] *Verg. Aen. VI 724* 2 titaneaue L tytaneaue P 4 Posinteton
corr. Polisinteton S multis quonexa S 5 acamasque corr. achamasque P achamas-
que LS: *Verg. Aen. II 262* 10 ite] *Verg. Aen. III 593* 11 ferte ceti S date uela
P 12 DE TROPIS] *Charis. p. 243 sqq. Diom. p. 452 sqq. Beda de trop. p. 346 sqq.*
ed. Pith. 13 non ad propriam S 15 metalepsis LSP 18 ergo ab animali ad
animale s, om. S 20 typhini LSP: *Varronis Atacini versum esse coniecit in Charis.*
p. 272, 13, item R. Ungerus de Varr. Atac. (Friedlandiae a. 1861) p. 13, qui Tiphyn
at aurigam scribendum esse coniecit celeres S corr. celeris P carenae S
22 ut pelagus] Verg. Aen. V 8 nam et rates et pylagus animam non habent P et
(nam et s) pelagus et nabes (rates s) animam non habent S animam non habent, nec
rates nec naues L 24 Atlantis] Verg. Aen. III 248 25 piniferum corr. pini-
ferum S caput et cetera L caput uento quassatur et imbrī P: uento — imbrī in
marg. add. ls 27 ascribuntur L si] Verg. Aen. XI 368 28 robur P rubor
S robur s ut robur S sic utique S et, ut videtur, P sic p ita L Beda 29 meta-
foras alias esse P: esse om. L

Catachresis est usurpatio nominis alieni, ut parricidam dicimus qui occiderit fratrem, et piscinam quae pisces non habet. haec enim nisi extrinsecus sumerent, suum vocabulum non haberent.

Metalepsis est dictio gradatim pergens ad id quod ostendit, ut 'speluncis abdidit || atris' et

post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

Metonymia est [dictio] quaedam veluti transnominatio. huius multae sunt species. aut enim per id quod continet id quod continetur ostendit, ut 'nunc pateras libate Iovi'; aut contra, ut 'vina coronant';
10 aut per inventorem id quod inventum est [ostendit], ut

sine Cerere et Libero friget Venus;

aut contra, ut

vinum precamur, nam hic deus praesens adest.

haec exempli causa diligentibus posita etiam reliqua demonstrabunt.

15 Antonomasia est significatio vice nominis posita, quae fit modis tribus, ab animo, a corpore, extrinsecus: ab animo, ut 'magnanimusque Anchisiades'; a corpore, ut 'ipse arduus altaque pulsat Sidera'; extrinsecus, ut

infelix puer atque impar congressus Achilli.

20 Epitheton est praeposita dictio proprio nomini. nam antonomasia vicem nominis sustinet, epitheton numquam est sine nomine, ut 'dira Celaeno' et 'dia Camilla'. fit etiam epitheton modis tribus, ab animo, a corpore, extrinsecus. his duobus tropis vel vituperamus aliquem vel ostendimus vel ornamus.

25 Synecdoche est significatio pleni intellectus capax, cum plus minusve pronuntiat. aut enim a parte totum ostendit, ut 'puppisque tuae pubesque tuorum'; aut contra, ut 'ingens a vertice pontus in puppim ferit' et fontemque ignemque ferebant'. [meminisse autem debemus, cum sit a parte totum, ab insigni parte faciendum.]

30 Onomatopoeia est nomen de sono factum, ut tinnitus aeris, clangor tubarum.

Periphrasis est circumlocutio, quae fit aut ornandae rei causa, quae pulchra est aut, vitandae, quae turpis est, ut

3 sumpserint P sumerent p sumantur S habent S 4 Metalepsis LP Meta-
lensis S speluncis] Verg. Aen. I 60 5 addidit S abdidit s 6 post] Verg. bucol.
1, 70 7 dictio om. L Beda 9 nunc] Verg. Aen. VII 133 vina] Verg. Aen.
VII 147 10 ostendit om. LP 11 sine] Terent. Eunuch. III 5, 6 13 vinum]
Plauto tribuit Sertius in Verg. Aen. I 724 precatur S precamur s 16 magna-
nimus S: Verg. Aen. V 407 17 ipse] Verg. Aen. III 619 altaque pulsat sidera
om. LP 19 infelix] Verg. Aen. I 475 20 praeposita LS superposita Ps
cum proprio nomine P 21 numquam sine nomine sit L dira] Verg. Aen. III 211
22 diua corr. dia SP dia L diua l: Verg. Aen. XI 657 24 vel ostendimus
om. S 26 pronuntiet S puppes tuae L: Verg. Aen. I 300 27 iugens] Verg.
Aen. I 114 28 fontemque] Verg. Aen. XII 119 meminisse — faciendum om.
L, deleta sunt in P 30 tinnitus] cf. Diom. p. 460, 3 clangor S

p. 31. 35 L.

p. 1776—78 P.

et iam prima novo spargebat lumine terras
et cetera et 'nimio ne luxu obtunsior usus sit genitali arvo'
et cetera.

Hyperbaton est transcensio quaedam verborum || ordinem turbans,
cuius species sunt quinque, hystero-logia anastrophe parenthesis tmesis
synchysis. hystero-logia vel hystero-proteron est sententiae cum verbis ordo
mutatus, ut

torrere parant flammis et frangere saxo.

anastrophe est verborum tantum ordo praeposterus; ut 'Italiam con-
tra' pro contra Italiam. parenthesis est interposita ratiocinatio divisae
sententiae, ut

Aeneas, neque enim patrius consistere mentem
passus amor, rapidum ad naves praemittit Achaten.

| tmesis est unius compositi aut simplicis verbi sectio, una dictione vel
pluribus interiectis, ut 'septem subiecta trioni' pro septemtrioni et
'saxo cere comminuit brum' et

Massili portabant iuvenes ad litora tanas,
hoc est cerebrum et Massilitanas. synchysis est hyperbaton ex omni parte
confusum, ut

tris notus abreptas in saxa latentia torquet,

saxa vocant Itali mediis quae in fluctibus aras:

est enim ordo hic, tris abreptas notus in saxa torquet, quae saxa in me-
diis fluctibus latentia Itali aras vocant.

Hyperbole est dictio fidem excedens augendi minuendive causa: au-
gendi, ut nive candidior, minuendi, ut tardior testudine.

Allegoria est tropus, quo aliud significatur quam dicitur, ut

et iam tempus equum fumantia solvere colla,

hoc est 'carmen finire'. huius species multae sunt, ex quibus eminent
septem, ironia antiphrasis aenigma charientismos paroemia sarcasmos
astismos. ironia est tropus per contrarium quod conatur ostendens, ut ||
egregiam vero laudem et spolia ampla refertis

1 et iam prima aurora novo LP: Verg. Aen. III 584 2 nimio] Verg. georg.
III 135 5 tmesis L themesis Ps thimesis S 6 synthesis S 8 torrere] Verg.
Aen. I 179 9 Italiam] Verg. Aen. I 13 10 diuersae P 12 Aeneas] Verg.
Aen. I 643 13 passus est amor rapidumque P 14 Temesis L Timesis S The-
mesis Ps 15 septem] Verg. georg. III 381 16 xaso S. 'qui locus in Servio
(in Verg. Aen. I 412) manuscripto Sertorii Quadrimenti, ut mihi ipse significavit, aperte
ex Ennio affertur' Columna in Enn. fragm. p. 151 ed. Hess.: Ennio tribuit Sergius
cod. Lavant. f. 74 comminuit S 17 Massali Iulianus. Ennii annalibus versum
adscriptit Columna Enn. fragm. p. 149 ed. Hess., contra quem dixit Kochius exercit.
crit. in priscos poetas Rom. (Bonnae a. 1851) p. 2: Lucilii esse coniecit Bergkiius annal.
philol. nov. t. 82 (a. 1861) p. 637 portant s litorcanas S litoratanas s
18 hoc est septemtrione cerebrum et masilitanas S, om. P Sinchysis L Synche-
sis P Sinthesis S Sincreasis s 20 tres SP: Verg. Aen. I 108 adreptas S
22 est — fluctibus om. S 24 fidem excedens dictio L 27 et iam] Verg. georg.
II 542 30 contraria S contrarium s extendens S ostendens s 31 egregiam]
Verg. Aen. III 93

tuque puerque tuus:

et cetera. haec nisi gravitas pronuntiationis adiuverit, confiteri videbitur quod negare contendit. antiphrasis est unius verbi ironia, ut [bellum lucus et Parcae] bellum, hoc est minime bellum, et lucus eo quod non
5 luceat, et Parcae eo quod nulli parcant. aenigma est obscura sententia per occultam similitudinem rerum, ut

mater me genuit, eadem mox gignitur ex me,

cum significet aquam in glaciem concrecere et ex eadem rursus effluere. charientismos est tropus, quo dura dictu gratius proferuntur, ut cum in-
10 terrogantibus nobis, numquis nos quaesierit, respondetur 'bona fortuna'; exinde intellegitur neminem nos quaesisse. paroemia est accommodatum rebus temporibusque proverbium, ut 'adversum stimulum calces' et 'lupus in fabula'. sarcasmos est plena odio atque hostilis inrisio, ut

en agros et quam bello, Troiane, petisti,

15 Hesperiam metire iacens.

astismos est tropus multiplex numerosaeque virtutis. namque astismos putatur quidquid simplicitate rustica caret et faceta satis urbanitate expo-
litum est, ut est illud

qui Davium non odit amet tua carmina, Maevi,

20 atque idem iungat vulpes et mulgeat hircos.

Homocosis est minus notae rei per similitudinem eius quae magis nota est demonstratio. huius species sunt tres, icon parabolae paradigma. icon est personarum inter se vel eorum quae personis accidunt comparatio, ut
'os humerosque deo similis'. parabolae est rerum genere dissimilium
25 comparatio, ut

qualis mugitus fugit cum saucius aram
taurus

et cetera. || paradigma est enarratio exempli hortantis aut deterrentis: hortantis, ut

30 Antenor potuit mediis elapsus Achivis

Illyricos penetrare sinus

et cetera; deterrentis, ut

at non sic Phrygius penetrat Lacedaemona pastor

Ledaemque Helenam Troianas vexit ad urbes.

I tuque puerque tuus om. LP 3 ut bellum lucus parce Enigma L: bellum lucus et Parcae om. P 8 significet Ls significat SP concrecere L convertere SP
10 num quis nos L quis nos S num nos P 11 exinde LP et exinde s: in S quid olia fuerit non adparet 14 en] Verg. Aen. XII 359 16 innumerossaeque P 19 qui] Verg. bucol. 3, 90 baviu s uaviu L uaviu Sp abiu P 24 os] Verg. Aen. I 589 26 qualis] Verg. Aen. II 223 30 Antenor] Verg. Aen. I 242
31 Illyricos penetrare sinus om. S 33 an S at s: Verg. Aen. VII 363 34 troianam uexit ad urbem L